

«ЯК В ЙОРДАНИ ХРЕСТИВСЯ ТИ, ГОСПОДИ...»

... — відкрилось поклоніння Святий Трійці...". Ось уже майже дві тисячі років лунає над світом, над усіма його водами — ставками й озерами, річками й морями цей Богоявленський тропар — церковний піснеспів, присвячений одному з найбільших християнських свят. По-грецьки воно зветься Єпифанією — Богоявленням, а у нас в Україні з давніх-давен його нарекли Водохрещею. Свій початок свято бере від євангельської події — хрещення Господа нашого Ісуса Христа. Ось як описується ця подія у Святому Писанні:

"І сталося тими днями, — прийшов Ісус з Назарету Галілейського, і від Івана хрестився в Йордані. І зараз, коли він виходив із води, то побачив Іван небо розкрите, і Духа, як голуба, що сходить на Нього. І голос із неба почувся: "Ти син мій улюблений, в Котрому Моє благовоління!" (Мк. 1, 9-11)

Із цього уривка стають зрозумілими і назва свята, і його духовний зміст. На Йордані відбувається справжнє і, свого роду, перше Богоявлення — єдиний Бог являється людям у своїй тріойній повноті: гримить з Небес голос **Бога Отця**, входить у земні води

Бог Син і Син Людський — Ісус Христос, лише згори на землю у вигляді голуба — символ чистоти і миру — **Бог Дух Святий**.

Свято Богоявлення — бучне і врочисте. Причому було таким буквально із II — III сторіч по Різдві Христовім, відколи збереглися перші відомості про його святкування. Можливо, цьому посприяло ще й те, що спочатку —десь років зо двісті-триста — Єпифанія святкувалася разом із Різдвом Христовим (причина криється в спорідненості догматичного смислу обох святкових подій — явленні в світ втіленого Сина Божого).

Господь, за вченням Православної церкви, хрестився не тому, що Сам мав потребу в очищенні. Він прийшов до Йордану для того, щоб поховати у водах людський гріх і освятити водну природу. Ось як говорить про це святий Кирило Єрусалимський (IV століття):

"Початок світу — вода, і початок Євангелії — Йордан. Від води засяло світло видиме, бо Дух Божий ширяв над водами і звелів із темряви засяяти світлу. Від Йордану засяло світло Святого Євангелія, бо... з часу хрещення Ісус почав проповідувати і

говорити: "Покайтеся, бо наблизилося царство Небесне."

Тому хрещення Господнє є врочистим вступом Христа, Світла для світу, на своє громадське служіння роду людському. Це — догматика, а вона в православ'ї завжди вибиралася у розкішні шати благочестивих обрядів. В кожного народу вони дуже різні, але всі — однаково поетичні. Напередодні Богоявлення і в самий день свята звершується богоявленське або велике водосвяття — за особливим церковним чином. Хрещенська свята вода називається великою агіасмою (по-грецьки "освячена"). Це велика церковна святиня. В давні часи існував навіть чин причастя богоявленською водою. І зараз цю воду застосовують для окроплення храмів і жител, а також для пиття — на зміцнення душі й тіла. Богоявленська вода вважається святою і не псується протягом року й більше (хто не вірить — може перевірити особисто).

Крім церковних обрядів, існують і пов'язані з цим святом народні звичаї. Існує давнє повір'я, що опівночі перед Водохрещею в річках та озерах вода хвилюється. Майже завжди води в цей час вкриті кригою, але якщо пощастить — така "схвильована вода" вважається надійним засобом від поранень або важкої хвороби.

В Україні ще за тиждень до свята парубоча громада прорубує на річці ополонку, виплює з криги величезного, до 3-5 метрів, хреста і ставить над ополонкою. Біля хреста будують престол, також із криги. Все це оздоблюється гірляндами або арками з ялинових чи соснових гілок.

Головні події відбуваються 19 січня, в самий день Богоявлення. Після врочистої літургії в церкві весь народ із духовництвом вирушає "на Йордань" — ставок, озеро, річку, море. Хресний хід влаштовується в такому порядку: попереду несуть ікону, потім великого хреста і корогви. Потому йде священик із причтом (хором), а далі весь народ. До радянських часів зберігався козацький звичай, коли чоловіки їхали на Йордан верхи. Всі ставали навколо крижаного хреста великим колом і починалася водосвятна відправа. Її кульмінацією є занурення священиком у воду хреста на знак її освячення. У цю мить випускають в повітря голубів — на згадку про Голуба-Духа, що спустився на Ісуса. Лунає салют із рушниць. Після освячення люди набирають воду для себе, своїх рідних і близьких, а особливо для хворих. Слід неодмінно скуштувати Йорданської води, і ніякі хвороби цілий рік не страшні. Найзавзятіші навіть купуються в ополонках.

На морському півдні України існує ще один звичай, завезений із Греції. Священик після освячення кидає хрест у море — і всі бажачі кидаються за ним. Якщо хрест дерев'яний, підібрали його неважко, а якщо металевий — доводиться пірнати. Зате нагорода щасливцю, який знайшов хреста, дуже щедра. Він має право цілий рік ходити по домівках односельців і збирати пожертви: третина піде на бідних і хворих, третина на церкву, третина собі. Після водосвяття люди вертаються додому. Якщо є змога, священик обходить оселі та кропить всіх мешканців та саме приміщення. На одвірках та віконницях малюються крейдою хрести — щоб відігнати нечисту силу. Якщо це не встигає зробити священик, обряд виконує чоловік — господар помешкання. Потім люди сідають до святкового обіду, обов'язково п'ють свячену воду. По обіді дітвора бігають на річку чи до криниці вмиватися.

Богоявлення — одне з найулюбленіших українських народних свят. І не дарма. Адже в цей день так наявно виявляється оновлення природи, Преображення світу, початок вічного життя, вічної слави Божої.

Протоієрей Андрій ВЛАСЕНКО

Сьогодні в номері:

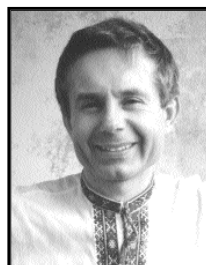
Ювілейний пиріг "Нашої України"

стор. 2

Міцна сім'я — міцна держава

стор. 3

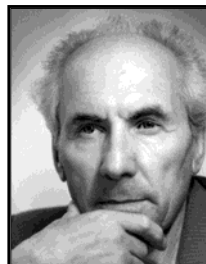
Європейська хартія — "за" і "проти"

стор. 4

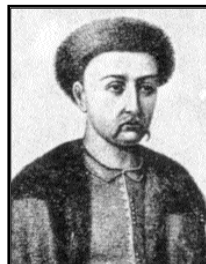
Чи знаєте ви свої права?

стор. 6

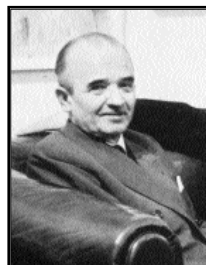
Поезія болю

стор. 9

Іван Мазепа за кордоном

стор. 10

Запам'ятайте це ім'я

стор. 13

Героїні Галини Стефанової

стор. 14

Немає на світі двох однакових людей, як немає двох однакових листочків. У своїй суті кожна річ неповторна. Тому будь-яке порівняння хибне на неточність. Однак з порівняння хочеться почати свою розповідь.

У природі зустрічаються коштовні камені, що справжню цінність здобувають лише після копіткого шліфування. Нові форми і зміст вражають відтак своєю невідомістю, багатством кольорів і тонів, а іноді, розгортаючи породу людських особистостей, осліплюєшся — перед тобою безцінний скарб чаруючої людської обдарованості і таланту. Цей скарб, на відміну від коштовних каменів, людина шліфує сама, залишаючи лише успадковану від природи основу, як і трапилося з людиною, чиє життя було зіткане з чорних і червоних ниток, назва яким музика, поезія, пісня, любов до людей, до народу свого, до своєї сім'ї. По небутті його спливає час. Зайвою окалиною відпали невизнання, невіра в його непересічний талант і зайві емоції. Незалежно від наших побажань виблискують нині і виблискуюватимуть у майбутті грані його геніальної обдарованості, грані творця, новатора і таланту потужної, як сказав би Іван Франко, сили.

Спадає на пам'ять перша зустріч з автором "Червоної руті" Володимиром Івасюком. Це був молодий, міцно збитий хлопець у синій спортивній куртці, з красивими і по-гуцульськи гордими рисами обличчя. Здоровий рум'янець підкреслював весело-спостережливий блиск його очей, а були вони, наче небо після зливи — голубими, очей, на які спадало каштанове сипке волосся. Різьблене підборіддя свідчило про твердий і рішучий характер. Володя невіддільно дивився на поля зеленої Буковини, впивався спостережливим поглядом у зелені вруна свого краю, що миготіли у вікні автобуса. Поля поволі переходили в мрійливі пагорби, віщуючи наближення справжніх синіх гір. Як писала про нього одна канадська газета, Володимир Івасюк — співак синіх гір. Він нестямно любив свої гори. В його піснях вони ставали одухотвореними героями, мріяли, співпереживали і печалилися разом зі своїм автором. У горах він знайшов червону руту, що полум'янітиме вічно у серцях людських вічним вогнем його щедрої і доброї душі, його зачарованості і любові.

Лише вчора-позавчора я став студентом Чернівецького держуніверситету, а того дня вертав додому, з радістю наспівуючи пісні "Смерічки", де брав участь. На щастя, нагодився знайомий журналіст із місцевого телебачення — Жан Макаренко. На зупинці у Вашківцях він познайомив мене з Володею. То було у серпні 1970 року. На час нашого знайомства Володя уже був автором "Червоної руті", яку запропонував редакції телебачення. Головний режисер В. М. Селезінка, який знав його як здібного скрипаля і співака, був здивований. Хлопець приніс пісню. Селезінка проникся текстом пісні і запропонував "оправити" її у видовий ролик з красвидами Карпат і водограїв. На цей час ми вже в "Смерічці" співали одну з Івасюкових пісень — "Я піду в далекі гори" — надзвичайно імпульсивну й життєрадісну співанку. Виявляється, їхали вони до Косова, де пінуться напрочуд красивий водоспад Гук. Там оператор Дмитро мав зняти той видовий ролик, і Володя із захватом розписував кожен кадр, кожен куплет. Отож знайомство з тим Івасюком закарбувалось у душі і буде зі мною завжди. Зустріч і знайомство, однак, перевершили всі мої сподівання. На все життя вразила його особливість характеру — не викладати себе одразу, не обрушувати на голову співрозмовника масу інформації і лавину інтелектуальних режюмувань. Він вводив мене у свій неповторний людський світ поволі, розкриваючи щоразу несподіваними закрутками залишеної у гори, в людей душі, ще більше несподіваного і жаданого залишав на потім. До кінця не розкриваючись, він не давав найменшого приводу пізнати себе у всій своїй складності. Могу лише з впевненістю судити, що Володимир Івасюк жив у чотирьох вимірах. Це був Поет, Композитор, Художник, Людина. Віддати перевагу якомуś одному важко, як і нелегко знайти кожному точне формулювання. Залишається крок за кроком відтворювати його будні і свята. Цим короточасним святам,

власне, більше передували будні, мозольні і напружені, для яких напружена праця залишала короткі години перепочинку.

Першими виконавцями "Червоної руті" — критики, музикознавці і звичайні шанувальники естрадного мистецтва вважають мене і Василя Зінкевича. Це твердження пішло гуляти між людей з легкої руки самого Володимира Івасюка, який завжди зичив популярності своїм колегам і друзям, але пальма першості належить не нам, а самому автору популярного твору. Композитор і поет Володимир Івасюк сам володів чудового тембру і краси голосом, який і окрилив "Червону руту" зі сцени Чернівецької студії телебачення. Цей варіант і слід вважати оригіналом. Наш — просто відомий ширшому загальному слухачів. Свого часу пісня на фоні падаючої бистрої води з-під Гука, водограю побіля Косова в Карпатах, обійшла екрани України і надовго заповонила серця людей.

Непомітно ніби, але впевнено і дуже сходилла його зоря. Шкода лише, що була вона серпневою, короточасною на життєдайне світло. Однак на небі творчості залишила вона незгасний світ. Зоря ця горіла тільки для людей.

Екран багато сприяв його популярності. Добре пригадую жовтневий день 1970 року, після третьої пари відкликають мене на Театральну площу, де готувалася передача "Камертон доброго настрою". На вулиці стояв погожий осінній день, день, ко-

— поезія найвищої проби.

Не знаю я, коли сюди
прийду,
Та залишаю замість
себе квіти,
Ті квіти, що знайшов
у саду
Для тебе, для тебе
я...

Не зітреться ніколи у пам'яті найбільш творчий і тому напружений до неможливого період перед зйомками фільму, коли безсонними ночами сиділи ми на телестудії. Запис фонограми робив знайомий вже Василь Стріхович. Репетиції. Оркестри. Апаратура. Сотні дублів. Переспівано стільки ж пісень. Не знали спочинку не тільки режисери фільму, але й Володя, Софія, Левко, Василь і Марійка Ісак. Над ранок буквально валилися з ніг, але, ледь вийшовши на вулицю, почувши щебет негмамовного птаства, ми ніби відроджувалися. Володя наспівував фінальну пісню про поїзд.

На швидких поїздах

НАЗАРІЙ ЯРЕМЧУК: СПОГАДИ ПРО ВОЛОДИМИРА ІВАСЮКА

ли люди вперше почули у Володиному виконанні "Червону руту" і "Водограй". До самої площі було не пройти. Її обступили сотні людей. З вікон медінституту, де на той час навчався Володя, визирали студенти, сонце сяяло у променях бабинею літа, а над Чернівцями лунали пісні Володимира Івасюка, що сидів на лаві під деревами — смерічками, ялинками (їх недавно викопали і пересадили на інше місце) та розмовляв із дівчиною. Для камери він був недовсяжним. Увага операторів зосереджувалась на безпосередніх учасниках передачі, на Софії Ротару, скажімо. Вона співала пісню "Валентина". Співала натхненно, вражаючи. Подальший злет її тісно пов'язаний з іменем Володимира Івасюка.

Зі сходинки на площі я співав, пригадую, "Юність смерек, мов незрівнянний світ краси...". Оддалік стояли добре знайомі мені Валерій Громцев, Левко Дутківський, Марія Ісак, Софія Ротару, Василь Зінкевич, Василь Селезінка, Василь Стріхович. Останній, тон-режисер місцевої студії телебачення, першим записував на плівку пісні композитора Володимира Івасюка і всіх тих, хто був на площі. Через камеру ми несли глядачам світ не лише краси, але й своїх почувань і мрій. Багато хто з імпровізованої сцени передачі "Камертон доброго настрою" виглядав своє майбутнє. Не один пов'язував його з людиною, що все ще сиділа на лаві під ялинами. Отже, 13 жовтня 1970 року — це день народження "Червоної руті" і "Водограю", що дивно, пісні прозвучали одночасно, а визнання їх людьми було різне. "Червона рута" одразу зацьмурила не лише "Водограй", але й інші пісні.

Після "Камертону доброго настрою" друге життя "Червоної руті" дав однойменний фільм режисера Романа Олексія. Це своєрідна стрічка з участю цілого сузір'я талантів нашого краю. На чільному місці стояв, звичайно ж, Володя, чимі піснями — "Я піду в далекі гори", "Водограй", "На швидких поїздах" — стали справжньою окрасою стрічки. А чого тільки варта його поезія до пісні Валерія Громцева "Залишені квіти"! Я ніскільки не обмовився

Подолаю свій шлях.
Хай летить до мети,
І легка моя путь —
Здогадалися, мабуть, —
Нових друзів я хочу знайти...

Нарешті, у сінокошому серпні, учасники зйомок зібралися в Яремчі. Володя приїхав з нерозлучною гітарою, разом з якою він перейшов на одну мою фотографію. На композиторові джинси, синій спортивного крою светр. Володя стоїть у колі друзів, перед якими стелиться чарівний світ Карпат. Погляд його ледь замріяний. Голова горділиво відкинута назад...

У Яремчі він часто наспівував одну мінорну французьку пісню. Інтерпретував її напрочуд вдало. Цю пісню співав він в автобусі, коли ми вертались зі зйомок. Співав, задумливо вдвигався через заплакані від дощу вікна на присмирнілі гори.

Якщо дотримуватися строгої хронології подій, згаданим зйомкам передували наші зустрічі у Вишніці. До гірського райцентру він приїжджав ранковим поїздом, проводив з нами не одну годину. В результаті народилося чимало оркестрових пісень, цікавих задумів. Наприклад, пісня "Відлуння твоїх кроків", котру згадую я у хвилини душевного сум'яття. Заспівати її Володя запропонував Василеві і мені. Після прослуховування зійшлися на думці віддати твір моєму напарникові по сцені. Вона й прижилася в репертуарі Зінкевича.

З вишницьких зустрічей Володю пам'ятаю завжди веселим і переповненим задумами. Він носив при собі нерозлучний кавового кольору портфель, у якому, крім книг, зошитів, білого халата і стетоскопа, завжди лежав чистий нотний папір. Любив Володя свій портфель по-особливому. Завжди з якимось побожним трепетом клацав замком, витягаючи нові твори. Згодом придбав польський чемоданчик, але запам'ятався він чомусь менше, хоч теж вигойдував його задуми, супроводжував у дорозі. Не менше од валіз дорозі мені спогади про його появу в Будинку культури, ручкався і сів за стареньке фортепіано. Починав наспівувати...

Одного разу Володя приїхав до Вишніці як ніколи веселий, викликав нас з Василем з Будинку культури і дорогою мовив: "Ану, хлопці, послухаєте зараз..."

Володя сів на найближчу лавку і заспівав:

Ой зробив хлопчина та й дві красні
скрипки,
Розділив надвоє снів своїх красу...

Я не відривав погляду від обличчя композитора. Воно було одухотвореним і непроникним. За його настроїв більше промовляв голос — напрочуд міцний, сталевий і водночас ніжний та розлогий. Цей голос проникав у всі закопелки серця, оживляв легенду і віддалявся-віддалявся, залишаючи по собі біль і терпкий щем.

Ділося нам зустрічатися, але жодного разу не бачив його за робочим столом у чернівецькій квартирі. Складалося враження, що Володя, вічно рухливий, палкий любитель мандрівок, ніколи не замикає себе у чотирьох стінах. Побувавши перший раз у помешканні, я щиро поспівчував йому. Жила сім'я Івасюків по вулиці Маяковського. У Львові йому теж випала вулиця з такою назвою. Телефонний апарат не переставав дзвонити. Добрі знайомі і люди, яких він часто і в очі не бачив, не давали йому спокою. Де тут було до праці!..

Цього разу Володя запросив мене і Василя Зінкевича. Сім'я Івасюків отримала нову квартиру, приводила її до ладу. Донедавна композитор негмамовно бігав по ґаздівству, шукаючи то замки, то шпаклівку, то фарбу, а тепер чекав нас із таємничою посмішкою.

— Так що, діду, треба їхати до Москви. Викликають на "Пісню-71", всесоюзний фінал. Під оркестр Силантьєва ти, Василь і я повинні заспівати "Червону руту". Аранжувати пісню доведеться мені особисто. Для великого складу не пробував ніколи, але треба...

Побачивши в наших очах радість і схвалення, Володя сів за свій рояль. Взяв ля-мінорний акорд.

— Отут, я думаю, — сказав він, — краще буде, якщо замість жіночого голосу

прозвучить гобой...

До Володі на квартиру ми приходили кілька днів поспіль. На телефонні дзвінки просто не зважали, поринувши з головою у роботу. На своєрідних репетиціях Зінкевич і я наспівували пісню, а він зв'язав оркестровку.

Майже усі оркестровки, до речі, Володя завжди писав сам. Кожну він сприймав, наче "уберю" людини. Часто любив повторювати: "Від того, як одягнеш пісню, значною мірою залежатиме її звучання". Йому як авторові легко було знаходити найпотрібніші шати. Особливо він полюбляв писати партії "для дерева", тобто для дерев'яних духових інструментів — гобоя, флейти, фагота. Під час наших репетицій на його роялі лежали також томи для оркестрування великих симфонічних творів. Вони ніби виявляли його давні наміри підкріпити свої знання консерваторською освітою.

До Москви вилітали ми грудневим холодним ранком. У літаку, тримаючи ноти на портфелі, Володя дописував оркестровку. До надсадного реву двигунів його пам'ять долучала голос флейти, гобоя, скрипок і... хвилювання, хвилювання...

На Буковині ми залишили справжню золоту осінь. Москва зустрічала снігом. Він збивав нас із ніг на аеродромі в Биково. Ледь дотягнулися до електрички. Впавши у крісла, полегшено зітхнули.

Фінал конкурсу "Пісня-71" зібрав чимало зірок тодішньої естради: Магомаєв, Хіль, Кобзон, Зікіна, початкуючий Лещенко... Десятки відомих імен. До участі у конкурсі допускалися навіть композитори без консерваторських дипломів. Тепер їм чомусь закрито дорогу. Через необдумане, як на мене, обмеження, скільки чудових пісень ми не почули взагалі або ж почули з непростимим запізненням.

Наш вихід на сцену. Ми з Василем з'явилися у білих, стилізованих гуцульських костюмах. Сліпуче сяяли прожектори. Телевізійні камери, наближення хвилюючої хвилини відчутно зв'язували поведінку. Та ще великий симфонічний оркестр. Після заключного голосу гобоя ми взяли перші ноти. Після конкурсу критика назвала наш виступ визначним. Володимир Івасюк було вручено диплом лауреата фестивалю і мініатюрний рояль з написом "Пісня-71". Усім нам ще подарували метрові макети Останкінської вежі, де ми залишили один одному автографи. Це немеркнуча пам'ять про наше перше перебування у столиці.

Не минуло й року після виступу на "Пісні-71", як "Смерічка" на крилах "Водограю" і "Горянки" Левка Дутківського стала лауреатом Всесоюзного телеконкурсу "Алло, ми шукаємо таланти!". Йому передувала, до речі, не менш хвилююча для нас подія — півфінал у Чернівцях. Він проходив у Мармуровій залі університету. З мікрофоном у руках до Володі підійшов ведучий програми Саша Масляков. Композитор від хвилювання почав було червоніти, але швидко опанував себе:

— Вчуся в медінституті. Пишу пісні. Мій улюблений ансамбль "Смерічка"...

Володя говорив повільно, виважуючи кожне слово. Дехто пам'ятає, напевне, його інтерв'ю в телепередачі. Немає сенсу його повторювати. Залишається лише додати, що говорив він чистісіньку правду. Не загравав із глядачем. Дивуватися не доводиться, бо акторства він не терпів, хоч популярність серед шанувальників естрадного мистецтва, специфіка творчості композитора створюють відповідно сприятливий ґрунт.

Виступали ми також на заключному концерті "Пісня-72". Наш "Водограй" здобув популярність. Володі, з-поміж інших маститих композиторів, було вручено знайомий мініатюрний рояль — другу нагороду за участь у фестивалі всесоюзного рангу.

"Смерічка" на якийсь час згорнула свою діяльність. Здавалося б, мало запанувати затишшя, але то тільки здавалося. За ансамблем закріпилася слава першого ВІА України. Пісня і фільм "Червона рута" дали назву колективі Чернівецької філармонії на чолі з Софією Ротару. Через рік у Дніпропетровську виник ансамбль "Водограй", а про любов глядачів вже годі й говорити. "Смерічка" пустила в нашу землю, людські серця глибоке коріння.

З якогось часу обласна філармонія почала вести переговори з окремими учас-

никами ансамблю. Левко, Василь та я приватно з Вишницею не заохотили. На професійну сцену подалася лише Софія Ротару, яка включила до свого репертуару чимало наших пісень. Це, крім "Червоної руті", "Водограю", "Відлуння твоїх кроків", "Залишені квіти", "У Карпатах ходить осінь" Левка Дутківського, згодом надійшла черга і до "Двох перстенів", "Пісні...", "Двох скрипок".

Але спокуса "великої сцени" взяла всім гору. З першого квітня, після довгих "торгів" і обіцянок з боку тодішнього заступника директора філармонії Фаліка, "Смерічка" офіційно почала вважатися колективом філармонії. День сміху обернувся для нас майже плачевно. Жодна з умов не була виконана. Попри все, любов до мистецтва та можливість нести зі сцени кращі твори естради примусили забути про тимчасові труднощі. Ми спалили мости до повернення у Вишницю на самодіяльну сцену. Попереду були нові зустрічі із самотнім і талановитим композитором Володимиром Івасюком.

По довгій перерві Володя зустрівся зі "Смерічкою" у Києві, де ми готувалися до відповідальних концертів. Натхненний, як завжди з гумором, він любив смачно посміятись і своєю веселістю заряджав інших; споряджений ластами і підводною рушницею, затримався з нами, щоб показати кілька нових пісень, хоча його чекали у Бердянську, на батьківщині матері, батьки.

У Київській філармонії є дуже гарний старовинний зал і чудовий рояль, не знаю, який вигляд має той зал після реконструкції зараз, але коли Володя загравав нову пісню "Два перстені", він став у стократ краший. Ця пісня і понині у моєму репертуарі у віночку по-пурі на теми пісень "Смерічки". Там є і "Червона рута", "Водограй", "Золотоволоска", яку він чомусь не любив і завжди просив зняти її, не записувати на платівку, не співати на телебаченні, але на диво, ця пісня завжди подобалася людям, і понині приходять на сцену записки, листи, щоб виконати цю пісню або прислати ноти і слова.

Того ж літа в Криму проводив перший всесоюзний фестиваль "Кримські зорі", який пізніше перетворено у міжнародний, і на закінчення його до Сімферополя засмаглий, чорний як негр, приїхав Володя. Колектив поїхав додому поїздом, а я і Володя летіли літаком. Ми поспішали вулицями полуденного, спекотливого міста до філармонії, у прохолодний затишок залу, де було комфортно. На той час у мене було кілька задумів по вокалу, по манері виконання голосового діапазону, і я вдячний йому, що у скрутний момент одержав потрібну пораду і допомогу.

Раптом він своїми немусичними пальцями зробив стрімкий пасаж на фортепіано і заспівав нову пісню, яку я, на жаль, не заспівав:

Коли між нами не було нічого...

То був уже новий Володя. Відчувалася філософія як у віршах, так і у музиці, тонке відображення високих нюансів любові, переживань пронизувало твір невидимими променями справжньої поезії, поезії-музики.

Володя з сестрою Галиною перевелися на навчання до Львова. Наші зустрічі стали нечастими. Доля залишилася до нас прихильною. І він попросив нас допомогти в організації концерту для студентів Львівського медінституту.

Число 13 мала квартира у Львові, куди Володя невдовзі переїхав, вступивши до тамтешньої консерваторії і заодно закінчуючи медінститут. Незважаючи на свою так звану "нещасливість", воно не принесло студентові-композитору несподіваних прикрас. Навпаки, зі Львовом пов'язаний більш плідний період його творчості. Що могло дати навчання у Чернівцях? Одні неприємності. Його натура не вклада-

ся у звичні рамки вузу, надто вже "випирала" пристрасть до творчості. Нікому не секрет, що навіть до медінституту, крім людей, покликаних до медицини, приймають спортсменів і артистів, на різні необхідні випадки. Володя був приємним винятком, по-справжньому творчою людиною, якій наука давалася також легко. Це зможе підтвердити кожен з викладачів інституту, що зараз живі-здорові. Однак вчитися йому було важко. Вислів "у своєму краї пророків нема" спрацював безвідмовно. Популярність композитора і клопоти звичайного студента зжитися не могли, були добрим підґрунтям для заздрісників. Дехто аж надто ревниво бдав за честь вузу, замість любові і доброзичливості створював йому байдужість, а почасти і відверте глузування з покликання. А у Львові Володя чекали умови, сприятливі для закінчення інституту і вступу до консерваторії. Табличка з цифрою 13 на дверях його квартири вигідно підкреслювала "справжню турботу" про талант.

І ось під вечір ми виїхали у напрямку Галичини. Першою перешкодою на шляху був міст через бурхливий Черемош. Ни-

Володимир Івасюк та Софія Ротару під час концерту. Фото з музею Володимира Івасюка, м. Чернівці

нішнього мосту з Вишниці на Кути ще не було, транспорт, навіть пасажирський, йшов убрід. Ніколи не забути відчуття, коли переповнений автобус натужно долав дикий опір води, перевалювався з каменя на камінь і досить прозоро обіцяв перекинутися. Ще скоріше мав загложити двигун. Не одному з нас, як ми згодом дізнавалися, думалося: "Зупинись техніка посеред течії — прощай, щасливе майбутнє ансамблю". На щастя, все обійшлося гаразд, але шлях "Смерічки" потім був не з легких, схожим на дорогу через оспіваний Черемош.

Древній Львів зустрів ніби трохи похмуро. Згодом ми переконалися, що за його похмурістю, як у людей, ховається не підробна краса і велика щирість. Люди міста Лева зустріли наш виступ, ба ще раніше прибуття, несподівано приязно. Концерт проходив в академічному театрі імені М. Заньковецької. Ставлення львів'ян до ансамблю ми зауважили вже з того, що до зали було ніяк пройти. Перед диверма юрилися сотні людей. На сторожі нашої безпеки стояв наряд міліції. Вдавалися до службових заходів. Любов до улюблених артистів прокладала дорогу ще не через такі "пробки". Ця любов часто супроводжувалася дружніми оплесками. Концерт, що називається, пройшов "на ура". Наприкінці спалахнули справжні овації, особливо після того, коли на сцену вийшов Володя. Вдячність публіки невдовзі змусила взагалі забути про тимчасові наші труднощі. Це

найвища оцінка, яку тільки може бажати собі служитель сцени. Вона не зрівняється навіть з найвищими відзнаками і захвалюваннями преси.

Не можу не пригадати виступ "Смерічки" після присвоєння їй обласної комсомольської премії ім. Героя Радянського Союзу Кузьми Галкіна. 1972 рік. Звітний концерт з нагоди знаменної події. Проведення його пропонувалося в актовому залі університету. Ще задовго до концерту п'ятачок по сусідству був заповнений ущент. Найбільш енергійні шанувальники "Смерічки" рвуться у двері. Чергові з обкому комсомолу розгублені. Зал не може вмістити навіть п'ятої частини бажаючих. Якись спритники почали дертися на другий поверх, аби проникнути всередину через розбите вікно по водостічній ринві. Досі не пам'ятаю яким чином, все-таки мені вдалося пройти крізь двері. Найкраще було, звичайно, сховатися у тиші роздягальні. Відносний, звичайно, бо зовсім поруч інструктор обкому комсомолу викликав наряд міліції, а наша чергова адміністратор ще не приїхала, та чи допомогла б і вона навести порядок. Відсутність квитків і малі розміри залу — навряд чи такі аргументи поділяли б на бажаючих потрапити на концерт.

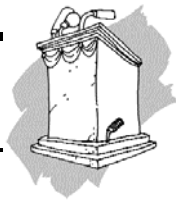
Невдовзі у засклені двері службового входу постукав розпашілий Володя Івасюк. Не знаючи його в обличчя, чергова навідріз відмовилася його впускати. Довелося все пояснити. Композитор зайшов до середини без жодного ґудзика на пласці. Сестра Галя стукала йому крок у крок. "Що ж то діється, діду — запитав він зі своїм традиційним зверненням, — так, чого доброго, солістів навіть не пропустять. Ви всі у зборі?".

Невдоволення у голосі не було. Володя радів прихильності глядачів, але не тією радістю, яка заважає людині бачити різницю між прихильником "за переконаннями" і "за модою".

Володимир Івасюк був переконаний, що справжня цінність ансамблю перебуває у прямій залежності від тривалості глядацької любові. Ділив публіку на секундних і справжніх, котрі не відкидаються від улюбленого колективу навіть тоді, коли загаль скидає його з п'єдесталу, на який сам же і зніс. До творців сценічного дива прихильники часто ставляться сліпо. Ці прихильники приходять і пропадають, до зали веде кожного менше потяг, більше — мода, тотальне визнання або ж випадковість. Вмостившись зручніше у кріслі, вони хочуть — і край тут! — чути лише те, що їм до вподоби, не роблячи знижок, але Володя ніколи не йшов і не радив нам іти на компроміс із глядачем. Передусім — мистецтво. А воно — річ примхлива, виключає з себе "золоту серединку", названу кимось рятівною.

Володимира Івасюка визнавали як талановитого композитора і водночас любими. Не кожному дано поєднувати в собі часто діаметральні поняття. Йому вдавалося. Його оголошували "улюбленим", але він особисто такого підходу не сприймав. Шануючи любов і похвалу людей, яких цінував, автор "Червоної руті" досить поблажливо ставився до ажіотажу збоку. Володя добре знав про жорстокість глядача. Застілля, зустрічі, компліменти і часте зловживання спиртними напоями позначаються неодмінно на вимогливості до себе, призводять до переоцінки власних можливостей. Поволі ідея втрачає непересічні якості і прописується в межах досяжності. Непростимо боляче, коли поблажливості і вино взаємозв'язані.

...Що ж то робиться, діду? — промовив Володя, потираючи синець під лівим оком. Обернувшись до сестри, він додав, — ось тобі, Галя, і "Смерічка"! Ти коли-небудь сподівалася на подібне?!...". Це був не тільки успіх "Смерічки". Можливо, лише на третину. Дві частини його Володя міг приписати собі, своїм пісням, за які часом одержуєш синці і втрачаєш ґудзики...

ВДАРИМО ЕВОЛЮЦІЄЮ ПО СИСТЕМІ ВЛАДИ

Фото В. Струмковського

АКТИВ. Попри шалений спротив адмінресурсу блок таки виграє парламентські вибори з суттєвим відривом од суперників. Чи не найбільше — завдяки «феномену Ющенка». Стабільне зниження цифр його рейтингу на всенародну любов до лідера «НУ» не вплинуло. Ще одне досягнення — виборча кампанія довела, що схід України теж підтримує національно-демокра-

Першу річницю блоку «Наша Україна» вітчинний політикум відзначив без особливої помпезності. Врешті, лише утаємничені знають, що 9 січня минулого року було створено «Нашу Україну». Можна підбивати перші підсумки першого року.

тичну ідею. Не так, як захід, але все ж. Частково зламані стереотипи, що українські демократи об'єднуються лише перед розстрілом — партії націонал-патріотичного спрямування таки об'єдналися в блоці.

У парламенті члени «НУ» очолили менше комітетів, ніж розраховували, але ключові залишилися за ними. П. Порошенко став головою бюджетного, М. Томенко — з питань свободи слова та інформації. Не в останню чергу і завдяки цьому про бюджет-2003 можна говорити як про більше соціально зорієнтований, ніж раніше. Зусиллями М.Томенка і його команди парламентські слухання про стан свободи слова в Україні привернули увагу широкої громадськості, в тому числі і за межами держави.

Наприкінці 2002-го «НУ» на-

решті виступила як відверто опозиційна сила до діючої влади.

ПАСИВ. Одержаної на виборах перемоги втримати не вдалося. Вже перші принципи голосування в парламенті позбавили фракцію «НУ» багатьох її членів, що «емігрували» до інших фракцій. До кінця року «Наша Україна» нарахувала тільки 103 мандати. Найбільшнішим був відхід профспілкового лідера О. Стояна.

Нерішуча політика керівника блоку у ставленні до опозиції — і ніби разом з «трійкою», і ніби й окрема «конструктивна опозиція». Всупереч постійним прогнозам Ю.Костенка і Г.Удовенка, що не сьогодні-завтра обидва Рухи об'єднаються, УНР і НРУ так і не стали єдиною організацією.

Під час грудневої парламентської революції не вдалося відстояти кандидатуру В. Стельмаха на посаді голови НБУ.

Коментар з приводу. Віктор Ющенко, лідер блоку: «Наша Ук-

ЮВІЛЕЙ

раїна» вистояла, бо має колосальну підтримку її виборців. Окрім того, подібність програмних засад усіх учасників блоку та чіткий погляд на політичну ситуацію в Україні дозволяє зміцнювати команду, відстоювати позиції та тримати удари. Створення блоку я вважаю для себе однією з головних подій 2002 року. «Наша Україна» — це перша спроба утворити широку коаліцію демократичних сил. Важливим завданням є залучити до блоку якнайширше коло демократичних сил. «Наша Україна», попри віщування швидкої смерті, шалений тиск, зради слабких людей, рухається вперед. Сьогодні блок переживає випробування на міцність. Однак це треба пройти, адже будь-який еволюційний процес — відбір сильних та відхід слабких. «Наша Україна» обирає еволюційний шлях. Головна мета — це кардинальна зміна системи влади. Мета достатньо амбіційна, і рік — занадто короткий період для її реалізації.

Л. П.

ОТАКОЇ!

КОМУ ЦЕ — «ВАМ»?

Якщо Президент каже «нехай», то що він збирається робити конкретно?

Дивна, скажу я Вам, шановні читачі, вітальна листівка, отримана перед Новим роком від Президента. Замість штемцеля пошти і поштової марки, на відповідному місці бачу зображення Маріїнського палацу і щось, стилізоване під печатку Президента Л. Кучми. Тут-таки друкарський відбиток підпису Президента під текстом, у якому займенник «Ви» зустрічається шість разів у різних відмінках. Немає тільки трьох важливих речей: імені, прізвища і адреси того, кому адресоване оце «Від усього серця вітаю Вас»... Тому я не вірю, що Леонід Кучма це зробив «від усього серця».

Та й інші побажання глави держави також доволі індивідуальні: «Нехай прийдуть у Ваш дім добробут і всілякі гаразди». Зауважте: це підписує своїм ім'ям Президент країни, абсолютно чітко усуваючись від особистої участі в «гараздах».

Отак і пише — «Нехай прийдуть...». Нехай! Та ми вже й так, без чергового «нехай» занехаяні до повного безглуздя. Причому занехаяні саме цією владною вертикаллю. А як вам подобається оцей перл: «Нехай упродовж всього нового року пануватиме у Вашій оселі (...) піднесений святковий настрій!»

Тим більше, що «Зичу Вам успіхів у всіх починаннях...» Якщо у всіх, то, мабуть, входить сюди також починання процедури імпічменту?

На будь-якій поштової листівці завжди є реквізит її походження: хто надрукував, коли (або замовлення), скільки. А тут — повна невідомість. Щоправда, відомо одне: такі самі листівки вкинуто у всі поштові скриньки моїх знайомих. Так що масштаб «нехайності»-занехаяності майже астрономічний. Вочевидь справа пішла на мільйони. Тільки навряд, щоб з кишені того, хто підписався «Щиро Ваш...». За ваші ж таки гроші...

Євген ГОЛИБАРД

НОВОРІЧНИЙ ТЕЛЕ-«ПОДАРУНОК»

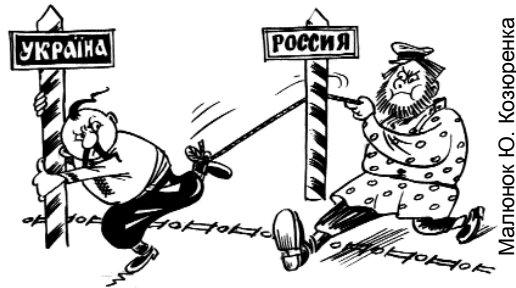
По телеканалу «Новий канал» за годину до Нового року транслювали новорічне дійство зі столичного Майдану Незалежності. Серце моє заболіло та й заплакало, коли я почув ведучих того дійства: хлопець українською представляв вихід «зірок», а дівчина — російською. Що це таке? — питав я себе. — Це вже відверто запроваджують в Україні двомовність? (Не надіймося — російська буде першою і єдиною вже наступного дня після прийняття відповідного закону!)

Я намагався відшукати якесь логічне пояснення всьому цьому і не знаходив: чого це в суверенній, одинадцятирічно-незалежній Українській державі, в її столиці, на центральному Майдані Незалежності продовжується пронафталінена советська традиція — «дразніть хахла» малоросійською тарапунько-штепселядою?..

Аж ось і виступ Президента України з новорічним привітанням. «Гром перемоги, раздавайся!» Усе в нас буде в новому році — о'кей! Адже вдалося Президентові вперше створити парламентську «більшість» і її уряд, і тепер уже не тільки Президент, а й ця «більшість» відповідатиме за те пекло, яке з кожним новим роком усе дужче роздмухується «безвідповідальною» владою. Якщо ця міфічна «більшість» так само відповідатиме, як досі «відповідав» наш гарант перед Україною, то краще б він про цю відповідальність помовчав з делікатності, бо вже жити не хочеться на світі від того, що роблять з Україною оці зайді-олігархи.

Насилу було прочитано українською зі звичним уже жакливим суржиковим акцентом привітання. Б'ють куранти. Тепер чортова дюжина телеканалів до нашого задоволення. Наслухаємося пісень рідних, гумору українського, надивимося танців наших, може, й полегає на душі хоч у свято. Умикаю «УТ-1». Сидять два не так підпigli, як зроду недоумкуваті хохла, розчиняють свою дебільність чаркою за чаркою, приймають у своєму шинку гостей та дивуються, що воно за прояви, бо хто не зарветься в їхній шинок, то й говорить не своєю мовою, а все іноземною, російською, і пісень цим хахлам співають (іграють!) російською. Серед цих гостей-малоросів упізнаю і нашого Павліка, ну, може, хоч цей після його суржикового привітання заспіває нашої?... де там! Російської ушкварив!

Перемикаю канал за каналом — «1+1», «Інтер», «СТБ», «НБМ», «Новий канал»... — суцільна Росія у нас у гостях чи ми в Росії вже сидимо перед екраном усією «Малоросійської губернією»? Жоднісінької української програми. Уся російська естрада веселить нас — А. Пугачова, Кіркоров, Леонтьєв, в'їжджає на білому коні Малінін, веселять і гумористи їхні — Петросян, Задорнов і ще з десяток інших. Бо у нас же немає своїх — ні Євгена Дударя, ні Олега Чорногуза, ні Владислава Бойка, ні Василя Довжика, ні, ні, ні... Чужак Задорнов ще й плумиться з українців. Сміємося... Із себе. Це вже передсмертний сміх... Схаменімося!!! А де ж наші «зірки» — співаки й співачки? Інколи вигулюють і «наші» (Господи, як у Шевченковому «Сні») в чужих, російських шоу, приготовлених кимось для нас, для всієї України... Ірже,

Малюнок Ю. Козиренка

гигоче, сатаніє уже вщент зрусифікована, колись хоч суржикова Верка Сердючка. Ось з'являється народна артистка України Поналіт. Ну, хоч ця заспіває рідної, української. Співає російську. Через ліс російських «зірок» проривається ще одна українська знаменитість — Тищенко. Співає російською...

Досить... Хочеться спитати, хто оці прокислі щі з таким відвертим духовним садизмом готував нам, Україні, до новорічного столу? За весь вечір на жодному каналі, які доходять до Черкас, жодної української по духу, хоча б україномовної по формі передачі! Звідки оця російська вакханалія? Досі ще не дозволяли собі жодного такого новорічного вечора на «наших» (наших?) телеканалах. Таки ж хоч для годиться, про людське око щось там випускали й напівукраїнське на державній «УТ-1». Чого ж цього року так розперезалися владоможці-олігархи, які контролюють усі телеканали України, в тому числі й державні. Більше того, вони вже зазіхають і на нашу душу... Будьмо пильні!!! Сьогодні їхня взяла! Іхнє й раніше було згори, та не стовідсотково. Цього ж разу через вахлакватість нашої опозиції вони вилізли в Україну на голову цілковито! Сьогодні їхня «більшість» у парламенті, їхній уряд, їхній (не наш!) Президент, їхній банк.

А опозиції, яка б спитала з цієї окупаційної «більшості» за нищення України, немає! Так звана «опозиція» фактично пішла на змову з цією христопродавчою «більшістю», в прислуги олігархам.

От і питаю я, український письменник, хто ж тепер захистить Україну, українську культуру, українську пісню, духовність, наше фізичне виживання від оцього розгулу цинізму, нахабства, окупантства України?

Невже вас, опозиціонери, не зачепила за живе оця вакханалія російства на телеекранах, оці цілковите витіснення української естради, пісні, мови, оце безупинне кількогодинне знушення з нас, припинення?... Ці безбаченки показали на телеекранах ще раз, хто в Україні хазяїн. Доведіть же ви їм, що це не так. Збийте з них їхню окупантську пиху.

Василь ЗАХАРЧЕНКО,
лауреат Національної премії України
ім. Т. Г. Шевченка, м. Черкаси

SOS

Президенту України
Л. Д. КУЧМІ
Прем'єр-міністру України
В. Ф. ЯНУКОВИЧУ
Голові Верховної Ради України
В. М. ЛИТВИНУ

ВІДКРИТИЙ ЛИСТ УКРАЇНСЬКИХ ІСТОРИКІВ, ІНТЕЛІГЕНЦІЇ ТА ПРЕДСТАВНИКІВ ГРОМАДСЬКОСТІ З ПРИВОДУ ЗАГРОЗИ ПОЛІТИЧНОГО ПЕРЕГЛЯДУ УКРАЇНСЬКОЇ ІСТОРІЇ

Ми висловлюємо глибоке занепокоєння з приводу створення російсько-української робочої групи для розробки нових підручників з історії України та Росії в рамках поглиблення міжурядових взаємин протягом ініційованого Президентом Росії В. Путіним «Року України в Росії». До того ж група, створена в Москві підкомісією з культурного та гуманітарного співробітництва між Росією та Україною, яку очолюють віце-прем'єри обох держав — Валентина Матвієнко та Володимир Семиноженко. Вони не є істориками й тому не мають морального права впливати на перегляд змісту українських підручників.

Причиною створення такої робочої групи, як сказала 24-го травня російський віце-прем'єр В. Матвієнко, є потреба перегляду нинішнього висвітлення історії, яке нібито зазнавало впливу політичної кон'юнктури перших років перебудови та реформ. Втім в Україні, насправді, саме в цей період зародилася незалежність історичної науки від політичної кон'юнктури, що панувала в радянську добу. Відродження історичної справдливості, в тому числі і в шкільних підручниках, не було доведено до кінця через неготовність до цього політичної еліти, про що може свідчити зволікання з державним визнанням ОУН-УПА українським національно-визвольним рухом та воюючою стороною у Другій світовій війні.

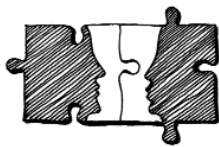
Переважаюча частина сучасної російської історіографії продовжує ігнорувати або зменшувати низку важливих фактів історії України. А це тепер може впливати і на зміст нових підручників з української історії.

Згадана робоча група з'явилася після того, як на нещодавніх переговорах із гуманітарного співробітництва російська сторона висловила невдоволення з приводу висвітлення в Україні замовчуваних у радянський період сторінок історії, таких як організований Московою голодомор 1932—33 рр. та агресія більшовицької Росії проти нею ж визнаної Української Народної Республіки у 1917—20 рр. Отже, йдеться про порушення прав українських істориків на незалежний науковий погляд, що рівнозначно відновленню російської політичної цензури на українські підручники з історії. Створення робочої групи супроводжується дозуванням інформації, приховуванням її від української громадськості та навіть фахівців-істориків.

Ми також висловлюємо стурбованість тим, що у момент, коли потрібно вживати заходів для виправлення пригніченого становища української мови, а також протидіяти російському політичному тиску на висвітлення українцями власної історії, виникають проекти, які можуть мати протилежну спрямованість: «Рік Росії в Україні» та санкціоноване Указом Президента України № 238/2002 відзначення 350-ї річниці Переяславської козацької ради, що передбачає широкомасштабну антиукраїнську за своїм підтекстом кампанію, яка перегукується з тезами ЦК КПРС до 300-ліття «возз'єднання». Інакше як ганебною наругою над долею України у складі Російської імперії не можна назвати державне відзначення події, від якої прослідковується процес порушення російською стороною Переяславської угоди, ліквідації козацького демократичного ладу, незалежності українських державних, економічних, військових, судових, церковних та інших суспільних інституцій, розгортання наступу на українську мову, науку, освіту, культуру, а також розв'язання репресій проти різних верств українського суспільства-козацтва, духовництва, селянства, інтелігенції.

Ми наполягаємо на розпуску згаданої російсько-української робочої групи, оскільки перегляд висвітлення історії в українських шкільних підручниках на догоду політичній кон'юктурі нинішніх російсько-українських взаємин вважаємо неприпустимим.

Ярослав ДАШКЕВИЧ,
доктор історичних наук, професор
і ще 105 підписів

ПЕРЕПИС

Дані про кількісний склад населення України були оприлюднені ще навесні 2002 року. А ось оприлюднення даних про національний склад і про мовну ситуацію дуже затягувалося.

На фоні постійних заяв апологетів удержавлення російської мови, таких як хоча б радник Президента України Володимир Малинко-вич (він восени 2002 року повернувся до Леоніда Кучми у статусі радника з політичної реформи), що в Україні не менше половини населення є російськомовним, затягування даних про мовну ситуацію викликало тривогу в багатьох українських діячів. Враховуючи все активнішу російську присутність в українському інформаційному просторі перед оприлюдненням результатів перепису населення, слід було побоюватися, що мовна картина України може бути складнішою, ніж у 1989 році. Проте дійсність виявилася перспективнішою.

28 грудня 2002 року на офіційному сайті Державного комітету статистики України нарешті з'явилася інформація про національний склад громадян України і про мовну ситуацію. Вона засвідчила зростання української присутності в Україні. Дані перепису для багатьох стали такою ж несподіванкою, як і голосування на референдумі 1991 року за незалежність України. Тоді навіть найбільш оптимістичні твердили, що за незалежність проголосує 75 відсотків українців, а проголосували майже 92. Дані перепису 2001 року, можливо, і не є такими виразними, як воля до незалежності, проте засвідчують позитивні тенденції. Тим паче, що під час самого перепису було багато сигналів: переписувачі проводили агітацію за те, щоб люди декларували себе ро-

сіянами, щоб рідну мову називали російською. До "Просвіти" надходили листи, у яких повідомляли, що переписувачі начебто вписували інші дані, ніж це декларували люди. Однак ці маніпуляції суттєво не змінили картини національного складу громадян України.

Загальна кількість наявного населення України станом на 5 грудня 2001 року за уточненими даними Всеукраїнського перепису становила 48 млн. 457 тис. осіб. Для України характерна висока щільність населення. У цілому по країні вона складала 80 осіб/км². Найменша щільність населення на північному заході та півдні країни, де вона

області (0,7 %), у двох останніх була також зафіксована найбільша питома вага осіб без громадянства (по 0,5 %). Найменша частка громадян інших країн спостерігалася серед постійного населення Закарпатської та Львівської областей (по 0,1 %).

У національному складі населення України переважну більшість становлять українці — 37541,7 тис. осіб. Це 77,8 % від загальної кількості населення. Згідно з даними перепису населення 1989 року українцями назвали себе 72,7 мешканців УРСР (нагадаю, тоді вже було ліквідовано інститут республіканського громадянства). Враховуючи, що на кі-

Фото О. Кутляхметова

ли 0,9 % населення України.

Не виключено, що хтось на основі тих даних спробує розігрувати антисемітську карту. Однак тут треба брати до уваги, що євреї та росіяни становили найчисельнішу групу економічної еміграції з України. І найбільш масовий виїзд євреїв з України мав місце ще в умовах СРСР за часів горбачовської відкритості.

Другою за абсолютною чисельністю національною меншиною, чисельність якої найбільше скоротилася — на 62,7 %, — білоруси. Нині їх проживає в Україні 275,8 тисяч осіб. Третіми у цьому списку йдуть поляки. Від 1989 року їх чисельність скоротилася на 65,8 відсотка. За даними попереднього перепису вони становили 0,4 % населення України, а за даними останнього — 0,2 %, тобто 144,1 тисячі осіб. З огляду на чисельність національної меншини в Україні виглядає так: вірмени — 99,9, греки — 91,5, татари (не плутати з кримськими татарами, ред.) — 73,3, цигани — 47,6, азербайджанці — 45,2, грузини — 34,2, німці — 33,3, гагаузи — 31,9 тисячі осіб. Представники інших національностей становлять 177,1 тисяч осіб. До цієї кількості входять такі рідкісні групи, як хоча б кримчаки, яких нині нараховується менше тисячі осіб. Це люди Мойсеевої віри, які розмовляють кримськотатарською мовою і вважають себе окремою корінною нацією.

В УКРАЇНІ ЗБІЛЬШУЄТЬСЯ УКРАЇНСЬКА ПРИСУТНІСТЬ

становила менше 60 осіб/км². Особливо низький цей показник у Чернігівській області — 39 осіб/км². Найгустіше заселені східні індустріальні області, де цей показник перевищував 90 осіб/км², а в Донецькій області досягав 183 осіб/км².

З числа постійного населення кількість громадян України становила 47 млн. 950 тис. осіб, громадян інших країн — 168 тис. осіб, у тому числі громадян країн СНД — 151 тис. осіб. Осіб без громадянства в Україні налічувалося близько 83 тисяч, а тих, хто не вказав громадянство — 40 тис. осіб. Найбільші частки громадян інших країн, які постійно проживали в Україні, були в складі населення південних регіонів: м. Севастополя (3,4 %), Автономної Республіки Крим (0,8 %), Одеської

нець 2001 року в порівнянні з 1989 роком майже на три мільйони скоротилася кількість мешканців України, то загальний приріст українського населення становить приблизно 120 тисяч осіб.

Найбільшою з-поміж національних меншин в Україні є російська. Росіяни в Україні на кінець 2001 року проживало 8334 тисячі осіб, що становить 17,3 % усього населення України. Ця цифра стала великою несподіванкою для багатьох, у тому числі й українських політиків. Адже ще зовсім недавно колишній президент України Леонід Кравчук закликав враховувати інтереси 12 мільйонів росіян. Саме приблизно стільки їх проживало в Україні за даними перепису населення 1989 року.

Проте найбільшим сюрпризом дані перепису стали

для самих росіян. В Інтернет-віданнях, контрольованих росіянами, було поставлено запитання: куди ж поділося з України більше як чверть російського населення? У такій постановці запитання я вбачаю натяк, що дані перепису могли бути сфальсифікованими не на користь росіян. Однак сам факт, що чисельність окремих національностей за 11 років збільшилася, ставить під сумнів те, що влада намагалася за рахунок зменшення росіян збільшити чисельність українців.

На першому місці серед тих національностей, чисельність яких збільшилася, статистика фіксує кримських татар. За 11 років їх стало в Україні у 5,3 разів більше. Тут є два фактори зростання — повернення з місць депортації та інтенсивність народження. Від

часу перепису 1989 року на 180 відсотків збільшилося вірмен, на 122 відсотки — азербайджанців, на 112 % — румунів. Перелік тих спільнот, які мають позитивний приріст, закриває титульна нація з уже названими 100,3 відсотками збільшення.

У всіх інших національних та етнічних групах зафіксовано зменшення (за даними Всеукраїнського перепису населення на території країни проживали представники понад 130 національностей і народностей) чисельності.

Від часу перепису населення 1989 року найбільше — майже у п'ять разів — скоротилася чисельність євреїв. Нині їх проживає в Україні 103,6 тисячі, що становить 0,2 усього населення України. За даними перепису 1989 року вони становили

Закінчення
у наступному номері.

Мирослав ЛЕВИЦЬКИЙ

НОВИЙ СІМЕЙНИЙ КОДЕКС: СІМ'Я СТВОРЮЄТЬСЯ НЕ НА НЕБЕСАХ І НЕ В

ЗАКОН

Відтепер українська сім'я вважається сім'єю і тоді, коли рагс про існування такої не знає. Аби лише були пов'язані спільним побутом, проживанням і, звичайно, почуттями. Більше того — двоє вважають сім'єю і тоді, коли "у зв'язку з навчанням, роботою, лікуванням, необхідністю догляду за батьками та дітьми чи з інших причин" чоловік і жінка не проживають разом. Дитина, яка не живе зі своїми батьками, теж вважається членом їхньої сім'ї. Створити її може і особа, яка народила дитину — незалежно від віку породіллі. Якщо мати чи батько неповнолітні, їхні батьки повинні надавати їй допомогу. Загалом "регулювання сімейних відносин має здійснюватися з максимально можливим урахуванням інтересів дітей". Для встановлення батьківства тепер вистачає лише результатів генетичної експертизи.

У 2003-му відновлено колись звичайний в Україні статус заручин. Зарученими вважаються особи, які подали заяви про шлюб. Утім, заручини до нього ще не зобов'язують, однак якщо одна зі сторін їх розірвала, а інша, тим часом, витратила кошти на весільні

Під Новий рік держава отримала подарунок від парламенту — новий Сімейний кодекс. Документ наближається до закордонних аналогів і значно активніше захищає права жінок і дітей. Останні можуть навіть позвати до суду батьків — щоправда, тільки досягнувши 14-річного віку.

приготування, їх має компенсувати той, хто передумав одружуватися. Якщо одержав (одержала) цінні подарунки — має повернути їх або їхню вартість. Щоправда — якщо підставою для розриву заручин стало приховування судимості, дитини від попереднього шлюбу чи важкої хвороби, сторона, що приховувала цю інформацію, на жодні компенсації розраховувати не може.

Всупереч сподіванням багатьох, релігійний обряд шлюбу в Україні не стає "підставою для виникнення у чоловіка і жінки прав і обов'язків подружжя". Шлюбом вважається лише союз чоловіка і жінки, зареєстрований у державному органі реєстрації актів громадянського стану. Шлюбний вік для жінок настає у 17 років, для чоловіка — у 18. Одружити в рагсі можуть і в день подання заяви — але тільки у випадках вагітності нареченої, народження нею дитини чи загрози для життя когось із наречених. Не одружать двоюрідних родичів, рідних тітку і дядька чи

племінників, усиновлювача й усиновлених.

Сімейний кодекс зобов'язує заручених повідомляти одне одного про стан свого здоров'я, а "держава забезпечує умови для медичного обстеження". Приховування тяжкої хвороби, а також небезпечної для іншого члена подружжя і їх нащадків, може стати підставою для визнання шлюбу недійсним. Проте недійсність шлюбу не впливає на обсяг взаємних обов'язків батьків стосовно дитини, народженої у такому шлюбі.

Нарешті українських жінок майже урівняли в сімейних правах із багатьма закордонними — примушування дружини до статевого зв'язку з "допомогою фізичного чи психічного насильства може мати наслідки, встановлені законом".

І про аліменти — їх розмір визначає суд, на користь дитини можуть стягти і половину зарплатні батька (матері). А ось речі, що становлять "особисту приватну власність чоловіка чи дружини" не можуть бути поділені у ви-

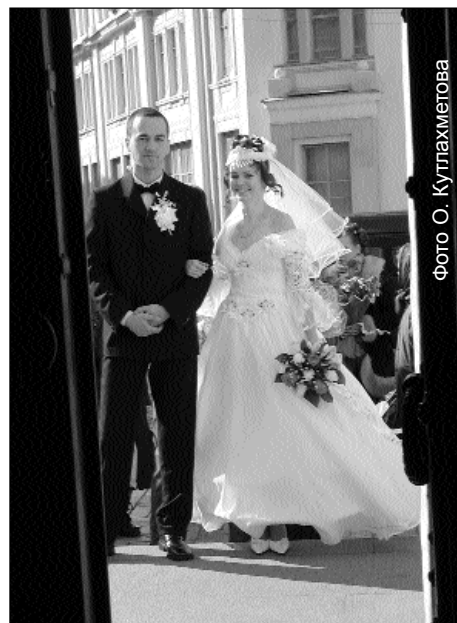
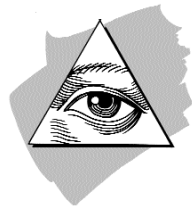

Фото О. Кутляхметова

падку розлучення. До таких речей, згідно з Кодексом, належать і коштовності — "навіть, якщо вони були придбані за рахунок спільних коштів подружжя".

Людмила ПУСТЕЛЬНИК

Продовження. Початок у ч. 39 (2001 р.), ч. 2, 7—9, 11, 13—18, 20, 21, 23, 25—27, 29, 30, 35, 36, 39, 44—47, 49 (2002 р.)

Перечитуючи сторінки історії Геродота, я ловив себе на думці, що, незважаючи на міфологізовану свідомість історика, він усе намагається потрафити до погляду здорового глузду, доцільності та елітноцентризму. Усе те добре, що відповідає еллінським критеріям та принципам. Розум абсолютизується... І цілком зрозуміло, чому Цицерон у своїх "Філософських трактатах" трактує розум як інструмент непорозуміння та дезінформації: "Яка розпуста, яке здирство, який злочин заздалегідь буває не обдуманим і, коли замислене здійснюється чи не супроводжується воно порухом духу та роздумами?... Якби боги хотіли вчинити шкоду людям, то кращого способу, аніж подарувати їм розум, вони не змогли б віднайти. Адже де ще приховується сім'я тих гандьох, гріхів. Де несправедливість, блягузтво, розбещеність, як не в розумі...". Тому і дії наших пращурів можна віднести до розряду ірраціональних, коли вони разом із царем відправили на той світ молодих безневинних людей... Ця процедура є абсурдною і з погляду раціонального, і не належить до езотеричних, тобто закритих для неініціатованих, знань... Ще важче це кваліфікувати як містичну процедуру. І наявність в курганах великої кількості жертв може лише свідчити про абсолютизм влади в царстві скіфів, яких важко нам ототожнити і з трипільцями, і з пізнішими суспільними формаціями праукраїнців... Адже цей звичай іде врозріз з тими безкровними жертвоприношеннями, які здійснювали щороку наші предки, передаючи дарунки, загорнуті в пшеничну соломку, аж до острова Делос, де, як ми вже оповідали, знаходилися священні могили двох дівчат Арги та Опіс, що прибули з гіпербореїської країни разом з божествами Артеміді та Аполлоном.

На честь Арги і Опіс делосці, як зазначає Геродот, — віддають похвалу. "На їхню честь делоські жінки складають дарунки. У гімні, складеним лікійцем Оленом, жінки їх поклоняються поіменно. Від делосців цей звичай перейняли жителі інших островів, а також іоняни: вони також співають гімн, поклоняючись Опіс та Аргу, що прибули з гіпербореїської країни разом з божествами Артеміді та Аполлоном. Цей Олен прийшов на Делос із Лікії і створив також і інші гімни, які виконують і подосі на Делосі...". Завершуючи розповідь про гіпербореїв і посилаючись на поему Гомера "Елігоні" та на Гесіода, Геродот згадує ще й дивака Абаріса, який мандрував по всій землі і нічого не їв, доходячи парадоксального висновку: "В існування гіпербореїв я взагалі не вірю", аргументуючи цей висновок ось у такий спосіб:

"Смішно бачити, як багато людей уже накреслили карту землі, хоча ніхто з них навіть правильно не може пояснити обриси землі. Вони, — увага! — зображують Океан, що обтікає Землю, яка є круглою, ніби окресленою циркулем. І Азію вони вважають за розмірами подібною до Європи...".

Відштовхуючись од геродотового тексту, український дослідник давнини О. Знойко доходить висновку, що наші пращури, гіпербореїці, були вихідцями з берегів Середземного моря, тому і споряджали щорічні делегації до віварів богині Афродіти та бога Аполлона, що були перейменовані делосцями з богині землі Кібелі-Купали та бога вогню — Леліа...

Припущення чи гіпотеза? Адже і Троя до розкопок була гіпотетичною, бо існувала лише в гексаметрах Гомера. Отже, для українських істориків та археологів є велике коло досліджень, аби відкинути, спростувати Шевченківську інвективу: "Німець каже: ви могли!" або "німець каже: ви — слов'яни". У Т. Г. Шевченка було гостре відчуття причетності нашої історії до глибини її витоків, тому він і шукав, де маленьким хлопчиком, тих гераклівських залізних стовпів, що тримають небо.

Проте цікаво знати, чому і досі не віднайдено слід від ноги Геракла, довжиною, як свідчить історик, у 2 лікті в скелі біля річки Тираси? Адже це все зафіксовано на наших історичних землях... Можна солідаризуватися з думкою, що історичне має релігійне підґрунтя, що в історії, філософії,

в архітектурі давньої Греції існує замкнений статичний космос... У нашої ж давньої історії присутній нерозгаданий історичний драматизм і напружене зіткнення з чужими культурами та чужими історіями, яке віддалене од витоків слугування тим ідеалам, що вже втратили своє першозначення... Пług, що заносився на Різдво Христове до хати, вже не асоціювався з тим золотим плугом, що впав з неба пращурам, коляди одірвалися від календ, Купала від Кібелі, Маковія не асоціювався з Маккавеями, а Спас — з одвічним святом урожаю... Далека дохристиянська доба не закінчилася з прийняттям віри Христової... Падіння Риму чи крах античного світу, як і інші світові катаклізми, не змінили національного світогляду. І всі існуючі історичні версії є не чим іншим, як проекцією розуму на світ історії, і є віддзеркаленням не власне історії, а умовиводів тих чи інших трактувальників історії. Якщо вся давня історія євреїв, відбита в Старому Завіті, є не чим іншим, як космічною підготовкою до появи Ісуса Христа, то прийняття віровчення Христового ніби

Найбільше відгуків на публікації минулого, 2002 року, отримали "Витоки" Павла Мовчана. Друкуємо один із листів і повідомляємо, що "Витоки" будуть друкуватися і в новому році.

ТВОЯ ЛЮБОВ ДО СВІТУ НІЯКИМИ НАУКАМИ НЕ ПРИЩЕПЛЮВАЛАСЬ...

Це рядки із "Витоків" Павла Мовчана, відомого політичного і громадського діяча України, поборника українського в Україні, публіциста і поета, який уміє рідним Словом відмикати людські серця і наповнювати наші, часом зашкоровані, душі світлом духовності.

У багатьох числах газети "Слово Просвіти" видрукуються Ваші, Павле Михайловичу, "Витоки", які знаходять підвищений інтерес широкого читачого загалу, а найперше, просвітан і освітан. Воно й зрозуміло, бо ж кому, як не нам нести до дітей і юнацтва, в класи і студентські аудиторії справжні людські почуття, ті риси, що з давніх-давен притаманні українцям: доброта, щирість, сердечність, порядність, щедрість, шляхетність, патріотизм — справжній, а не удаваний.

На одній з останніх моїх зустрічей з Вами, шановний Павле Михайловичу, я так і не встиг скласти подяку від численних прихильників Вашого таланту, які мешкають на Миколаївщині.

На все часу не вистачає, — завважили Ви, а мені ще й подумалося: якби хоч соту частку Вашої праці на благо України взяли на свої плечі "народні обранці" та окремі "державні мужі", то й справдилися б надії та сподівання мільйонів громадян нашої Неньки-України, окраденої та ошуканої, але незборимо впевненої у правильності обраного шляху, тільки Господу знаому. Щастя Вам на цьому шляху!

З високою повагою
Леонід РЖЕПЕЦЬКИЙ,
поет, просвітянин, педагог.
м. Миколаїв

перетрактувало всю багатотомову історію (від Трипілья до Володимирів Великої) нашого народу, надавши їй особливого змісту і доцільності і в такий спосіб виправдавши її, цю історію. Без сумніву, у наших пращурів були спроби проломитися у Всесвіт, у позачасся, але власне сам час ніби підлягав замовлянням, повторюваності ритуалів, циклічності обрядовості, проте людина та Всесвіт ніби існували самими по собі... Моральний клімат, що панував серед предків, був суголосним тим моральним принципам, які принесло християнство... Вище трансцендентне начало, без сумніву, присутнє в старих релігіях наших предків, духовні потреби котрих домінували над споживацькими, які властиві були найбільшим імперіям світу — Ассирії, Вавилону, Персії, Греції, Риму... Духовний простір наших пращурів був надзвичайно широким, що зафіксовано в батьком історії. Духовне пронизувало матеріальне і підпорядковувало його собі, про що свідчать всі народні обряди, весь народний календар, який незримою сіткою наплав на християнський, відкориговувавши відповідним чином чужу історію під вітчизняну,

таким чином поглиблюючи духовні знання про світ. Кожна людина, як ми вже відзначали, є мікрокосмосом, у якому присутній і весь реальний світ, і вся історія власного народу, і не лише, а й історія людства. А це потребує поглиблення свідомості кожного суцього, адже для людини відкриваються не лише великі історичні часи, до яких вона причетна генетично, але й історія світу. В людині перебувають усі історичні часи, і вона мусить навчитися їх чути в собі, вивільнюючись від тягаря власного часу. І лише через зацікавлення, внутрішнє поглиблення, людина, занурюючись у праісторію, занурюється в саму себе. І лише в глибині самої себе, — як зазначав М. Бердяєв, — людина спроможна віднайти справжню глибину часів, тому що глибина часова не є чимось зовнішнім, чужим для людини... Глибина часів є найглибшими потаємними підложжям самої людини... А історичні міфи мають глибоке значення для цього процесу пригадування. В історичному міфіві подано оповідь, що зберігається в народній пам'яті... Цими імпульсами для

Павло МОВЧАН ВИТОКИ

пригадувань, для розкриття незнаних ще шарів в глибинах духу, в надрах власного ества може бути і ландшафт, і пташа, і дзвін давніх інструментів, і забутий вже мелоді... А такі міфологічні оповіді, як оповіді Геродота, незважаючи на всю мішанину, інформаційну безладність, де реальне сусідє з вигадкою, де жахи переплетені з віричною просвітленістю, стають поштовхами не лише для заглиблення, а й для класифікації, розмірковувань, уточнень і з'ясування. Історія дана нам не іззовні, а зсередини, і ми, врешті-решт, сприймаємо історію, конструємо її у великій залежності і великому зв'язку з внутрішнім станом нашої свідомості, внутрішньої її широти і глибини. Імпульсами для поглиблення може бути і археологічна знахідка, і уривок української душі, вік якої не обмежується добою козаччини, бо речитатив, до якого вдавалися кобзарі, вказує на давню форму солоспіву. Могли і змінювалися сюжети, удосконалювалися, багатшав сам музичний інструмент, але форма мелосу (речитативу) залишалася... І найдавніший наш поет Аристей, якому Геродот присвятив кілька сто-

рінок, я переконаний, виконував свої поеми речитативом... До речі, Аристей, за словами метапонтійців, коли з'явився в їхній країні, то звелів спорудити вівтар Аполлону, поряд поставити статую з іменем Аристея з Проконесса. Адже Аполлон прийшов колись саме до них, метапонтійців. А він, Аристей, був у почті Аполлона у вигляді ворона. Після цієї інформації Аристей зникає вдруге, адже вперше він з'явився в цих місцях 240 років тому... Метапонтійці, як зазначає Геродот, змушені були звернутися до бога, делегувавши посланців у Дельфи, з запитанням, що означає поява цього привида, привида Аристея. І піфія, пророчиця, звеліла їм виконати повеління привида. "І справді, там ще й подосі стоїть статуя з іменем Аристея біля самого кумира Аполлона, — пише Геродот. — А довкола ростуть лаврові дерева". Яких ще потрібно доказів щодо нашої причетності до цієї історичної постаті поета Аристея, адже він, одержимий Фебом, прибувши до ісседонів, розповів у епічній поемі про однококих людей, про грифів, які стережуть золото, та про

Розрив поміж минулим і майбутнім, зазначав М. Бердяєв, є головною хворобою, головним дефектом, головним злом часу нашої світової дійсності.

"Якщо визнати існування лише нашого злого і хворого часу, в якому розірвані минуле і майбутнє, то не можна було б розпізнати і визнати існування достеменної, реальної історичної дійсності, яка здійснювалася би в якомусь теперішньому, цілісному і реальному, не розірваному і не смертоносному часові, яка б здійснювалася в часі, що несе життя, а не смерть...". Філософ робить дуже вдумливий висновок, згідно з яким смертоносний час несе також життя, що триває тягло з першовитоки першоплодей... І ніколи теперішнє не переможе минулого, як і майбутнє не поглине остаточно і теперішнє, і минуле. Ця трискладовість часова важлива не лише для долі людства, а й для долі кожної окремих людини, яка живе надіями на завтрашнє, переймається сьогоднішнім і намагається осмислити своє життя індивідуально, родово і загальнолюдськи. Не може настати ніколи доба вічного теперішнього чи вічного сьогоднішнього. Саме тому і кидаємо ми погляд позад себе. Саме тому ми намагаємось, — проймаючи зором нічне зоряне небо чи товщу морських вод, — збагнути таємницю нероздільного часу. І мені стають близькими безіменні мої пращури. Я намагаюся змудити грецьку пилюку з імен царів наших, пророків, поетів, богів наших. Усі оті Таргити, Лапоксаїси, Арпокаїси, Колаксаїси, напівдіві-напівзмії, Агафірси, Гелони, Скіфи, Аполлони-Лелі, Купали-Кібелі, Гперохи і Лаодіки, Арги та Опіси, Олени і Аристеї, — мені не просто близькі і зрозумілі, вони є складовими мого ества... Вони — минуле мого народу, і, отже, і моє минуле... Я прагну розбудити пам'ять, у якій стільки попелу, пісків, стільки мулу, стільки річкової ріні, стільки пилюки віків, що важко розгледіти їхні справжні обличчя, важко розсунути пшеничну соломку, яку несуть щороку на далекі землі і в яку загорнуті, без сумніву, дарунки літа: яблука, груші, сливи, виногради і меду... Ці посланці несли дарунки до Делоса, аби вклонитися богині Землі, богині Врожаю, богині Сімені... І цей день випадає на вершечку літа, що тепер збігається і зі Спасом, і з днем Успіння Божої Матері. Часи зійшлися і набули іншого виміру, і життя виправдалося і спокутувалося Різдвом і смертю Христовою, що є єдиним Спасителем і суцям, і тих, чий імена вже забуті, або переінакшені чужими істориками...

Метафізика історії підтверджує достеменність минулого і до цілісності часу. Цілісність саме і полягає в неі часу. Відмерле історичне реальне, аніж відперішнє. І, розриваю-

гіпербореїв, що живуть на узбережжі Понтійського моря, і ця розповідь є не чим іншим, як поетичною оповіддю про наших пращурів... І мій внутрішній стан готовий до сприйняття цієї оповіді: метафізичне переходить в історичне, і навпаки... Доля людська здійснюється в історії народу. І моя здійснюється в історії моєї нації, і осягається вона в усвідомленні духу, духу пізнання, адже історія здійснюється не лише в загальному, але і в індивідуальному, тобто в одночасній поєднаності макрокосмосу і мікрокосмосу.

Якщо ми будемо ставитися до нашого минулого з такою ж часткою скептицизму, з якою ставився до нього ще Геродот, то під сумнів можна поставити не лише багатотомну працю історика, а й узагалі минуле.

Чому так сталося, що захоплюючи дух давнина, історія нашого народу відокремилася в минуле разом з усією історичною дійсністю, з величезними здобутками людства, як винахід плуга, ярма, сокири, приручення диких тварин, приручення злків? Тому що абсолютизовувалася щоразу нова дійсність, нові реалії...

Історик В. М. Гайдар назвав племена аланів перекладач у XIX сторіччя з давньогрецької як хвастуни, або "зухвальці", тобто самоназву племенну "слов'яни", то кожен етнонім потребує відповідної дешифровки, як і кожне згадане мною імення. Безсумнівне одне — це те, що в V ст. до н. е. наші пращури жили різноплемінними спільнотами і тому мали різні назви, як і подосі ми вживаємо терміни "східняки", "западенці", "галичани", "волинняни", "полтавці", "слобожани" чи "степовики"... Отже, нам для повноти власного буття необхідно відтворити цілісність історії, її сполученість, часову нерозривність, у яку заплетено й історію праукраїнців... Адже безпам'ятна людина — безрідна і божевільна... Історична пам'ять — це прояв вічного духу нашого народу, що живив і живить нові й нові покоління українців. Без пам'яті немає історії, а без історії немає майбуття. Бо історичні знання означають перемогу пам'яті над духом тліну, розпаду та забуття. Ось чому ми прагнемо дошукатися наших витоків.

Далі буде.

Бачила я його востаннє, коли мені було одинадцять. Але все, що пов'язане з братом, пам'ятаю до найменших дрібниць. І, здається, розповідати про нього можу нескінченно, згадуючи наше життя день за днем.

Віктор Цимбал народився 29 квітня 1902 року в селі Ступична Звенигородського повіту Київської губернії. Батьки — молоді вчителі, Іван Федорович Цимбал з Черкас і Лідія Йосипівна (з роду Волошиних) з містечка Сміла на Черкащині. Це була чесна, порядна українська родина, українська не лише за походженням, а й за глибокими переконаннями.

Ідеальне подружжя поєднували щире кохання, глибока взаємна довіра і повага, а відзначали дивовижна чесність, висока освіченість та інтелігентність. І, звичайно ж, безмежна любов до України, безкорисливе служіння рідному народові. Вони не присягалися Батьківщині у любові й вірності, а просто у поті чола працювали для неї, зазнаючи переслідувань від усіх режимів і не знаючи, що таке достаток і добробут. Тато часто повторював: "Для України треба віддавати все, що маєш, і робити все, що потрібно їй".

Так і виховували вони дітей, котрих у родині було четверо. Віктор — первісток. І все найкраще, що батьки мали у своїх душах, вони намагалися вкласти в цю дитину. Дітей виховували власним прикладом, створивши в сім'ї атмосферу доброзичливості, взаємної пошани і любові, в якій не було місця сваркам, неправді, непорозумінням. Тут побутувала рідна українська мова й майже щодня співали українських пісень. У всіх — батьків і дітей — були гарні голоси, і вдома виник своєрідний домашній ансамбль.

А як впливало оточення на маленького Віктора! Спершу чарівне, поетичне село Ступична. А згодом — одинадцять років на київському Подолі з його неперевершеною романтикою, екзотикою, ба, навіть, якоюсь містикою. Це справжнє диво, яке подарувала доля обдарованому хлопчикові, його чутливій душі. Великі й малі церкви, собори, храми, монастирі, каплиці, щоденні симфонії дзвонів. Блискуче дійство Контрактів ярмарків, яке починалося відразу ж за порогом будинку. Все це накопичувалося у вразливій юній душі, закладаючи основи для його майбутніх творів.

З раннього дитинства виявилась непересічність його особистості. Віктор був від природи щедро, всебічно обдарований, дивовижно цілеспрямований і працьовитий. А над усім домінував потяг і хист до малювання. Свою першу "картину" він створив у два роки, перемалювавши вугіллям на сніжно-білу пошивку лева з килима, що висів над ліжком. Мама згадувала, що цей хижак вийшов напрочуд схожий — з гривою і китицями на вухах і хвості. Досить було дати малому Вікторові аркуш паперу і олівець — і за ним не треба було доглядати: він забував про все і годинами міг сидіти й малювати.

Життя родини складалося нелегко. Віктор завжди боліло згадував про те, як чотирирічним хлопчиком їздив з мамою у Острозьку в'язницю до тата, якого заа-

Віктор Цимбал, видатний художник ХХ століття, в Україні маловідомий, а в Аргентині ним пишуться. Минулий рік був роком століття Віктора Цимбала — в Києві про нього говорили як про цікавого графіка, аргентинська діаспора відзначала ювілей засновника "Просвіти" у Буенос-Айресі (30-ті роки ХХ століття, разом із дружиною Тетяною). Аби відновити в українському духовному просторі ім'я Віктора Цимбала, художника і просвітителя, друкуємо спогади сестри художника, актриси Тетяни Цимбал, яка доклала чимало зусиль для збереження пам'яті про брата. До редакції ці спогади потрапили з волі племінниці художника, Вікторії Цимбал. Такі от шляхи судилися українським геніям, просвітянам: через гони літ, через далекі землі і довгі шляхи добуватися до України. Добуваються, аби

ГЕРОЇЧНИЙ ТАЛАНТ

рештували за активну просвітницьку роботу на селі і недільні школи для дорослих. А далі — поневіряння, пошуки роботи, поки, нарешті, батькові не пощастило влаштуватися на київський еспархальний свічковий заводик на Подолі.

Добрий і м'який від природи, Віктор ніколи не був схильний до насильницьких дій. Та коли Україні, яка вперше після сторіч неволі зітхнула на повні груди, почала загрожувати страшна, кривава навала, він довго не вагався. Разом з іншими учнями Другої української гімназії записався до студентського куреня, що згодом поліг у трагічному бою під Крутами, захищаючи Київ від більшовицької навали. А Віктор не загинув лише тому, що батько силоміць затримав удома малолітнього сина-шестикласника. Ця подія потрясла всю українську інтелігенцію, а в душі Віктора залишила пекучу рану на все життя. Після цього він ще продовжував навчання у гімназії, відвідував вечірні курси професора В. Менка в Київській мистецькій школі, допомагав батькам-учителям, які були активними організаторами й

учасниками створення української національної школи.

Та тривало це недовго. Події, що відбувалися в Україні, відсунули на деякий час мистецтво на другий план. Віктор стає до лав української армії, бере участь у боях аж до 1920 року, разом з рештками армії опиняється у таборі для інтернованих осіб у Польщі. 1923 року нелегально переходить чехословацький кордон і опиняється у Празі, де одночасно вступає до Вищої мистецько-промислової школи та до Української студії пластичного мистецтва. Вчиться з жадобою, натхненням і невдовзі досягає великих успіхів. Його вважають одним з найкращих студентів. Створені ним монументальні полотна "Доісторичний період", "Первісна людина" високо оцінюють фахівці, а дипломну картину "Адам і Єва, що вигнані з раю", преміюють додатковою стипендією на місячну творчу подорож до Італії. Отже, здійснилась давня Вікторова мрія відвідати чудову країну-музей. Надсилаючи з Італії листівки додому, він ділиться незабутніми враженнями.

Широковідомим Віктор стає в 1925 році. Чехословацький уряд оголосив престижний конкурс на графічний портрет історика Франтішека Палацького, в якому взяли участь близько ста найкращих художників Чехословаччини, а першу премію отримав... невідомий двадцятирічний студент Вищої мистецько-промислової школи, українець-емігрант Віктор Цимбал!!!

Після цього його визнають у мистецьких колах. Він працює у львівському видавництві "Світ дитини". Перед ним — прекрасні перспективи. А тим часом в Україні все більше розкручувався маховик шаленого сталінського терору. І чим більше він набирив обертів, то довгими ставали журавлині ключі емігрантів за океан, що тікали від довгих рук ГПУ. Серед них був і Віктор Цимбал. Страшне враження справило на Віктора вбивство Симона Петлюри, улюбленим якого він був свого часу.

У жовтні 1928 року

він емігрує до Аргентини. Буенос-Айрес зустрів митця прихильно. Для заробітку спробував працювати графіком у рекламному агентстві й дуже швидко досяг величезних успіхів і авторитету. На замовлення уряду він проектує гроші, марки, герби, документи, а також виконує величезну кількість рекламної графіки для найповажніших фірм і банків усіх країн Південної Америки, а також Англії, Німеччини, Бельгії тощо. Тут він був поза конкуренцією. "Взагалі, як графік, Віктор Цимбал — це унікальне явище, що майже не має рівних у світовому мистецтві" (І. Кейван). Кожна його рекламна робота була маленьким шедевром.

Рекламна графіка, хоч і добре оплачувалась, забирала у Віктора надто багато часу і сил, але він не вважав за можливе ані відмовитись од цієї роботи, ані бодай зменшити її обсяг, — і не заради особистого збагачення, бо ніколи не був грошолобом. Весь свій вільний час і значні кошти Віктор віддавав громадській та меценатській діяльності в українській діаспорі Аргентини. І, певна річ, писав картини. Залишивши Україну юнаком, він назавжди залишився не лише патріотом рідної землі, а й глибоко національним митцем. Віктор знав, у яку руїну перетворив новий лад Україну, його пекли й мучили болі спотвореної, сплюндрованої землі. І у своїх картинах митець відтворював духовний світ, давні традиції, історію й релігію Батьківщини. З великою любов'ю змальовував рідний Київ, в якому минули його дитячі та юнацькі роки. Це — "Софійські бані", "Веселка над Києвом", "Золоті ворота", "Горб Перуна", "Кам'яна баба" тощо. Глибоко зворушують картини релігійної тематики: "Творець", "Св. Михайло", "Охтирський хрест", "Непорочна", "Оранта", "Богоматір Північного саява", "Христос у пустелі", "Молитва" та ін.

Однією з вершин творчості В. Цимбала є картина "1933 рік (Голод)", що вражає своєю трагічністю. Виснажена до краю — самі кістки, обтяжені шкірою — мати, в жахливому розпачі притискаючи мертву дитину до грудей, летить між хмар і зірок до Бога зі скаргою на катів-нелюдів. Цей шедевр могла створити лише людина, якій тяжко боліли пекельні страждання рідного народу. А беручи до уваги, що створено картину в 1933—1934 роки, саме тоді, коли від усього світу приховувався страшний

злочин проти українського народу, її можна назвати громадянським подвигом митця. 1936 року це полотно привернуло загальну увагу на першій персональній, дуже успішній виставці В. Цимбала в Буенос-Айресі. Байдушних людей біля неї не було.

Відомо, що цей твір збирав коло себе юрби глядачів, у тому числі й комуністів, які проти нього протестували і в дискусіях із журналістами неодноразово вчиняли навіть бійки. Тим часом ця картина не має, об'єктивно кажучи, політичного змісту, а радше моральний, проте він волав так голосно, що став гостро актуальним, а разом з тим і політичним.

Так склалося, що понад 33 роки, переважну більшість свого творчого життя, Віктор прожив у Аргентині, відірваний од великих осередків культури Європи та Північної Америки. Тому його творчість тривалий час була маловідома у широких мистецьких колах світу. А в Південній Америці він був дуже популярний. Участь у кількох виставках рекламної графіки принесла йому, окрім інших відзнак, шість золотих медалей і славу кращого графіка Південної Америки. Окрім цього, декілька персональних виставок у Буенос-Айресі теж мали великий успіх.

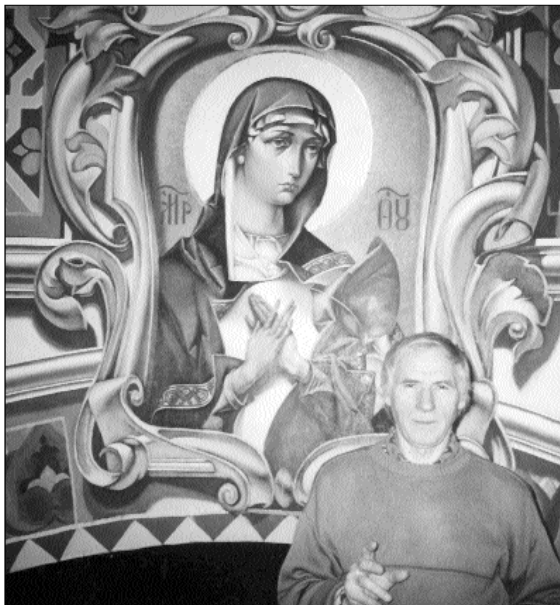
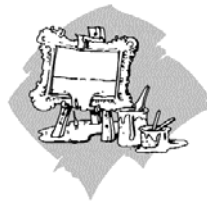
Люц Феррандо

У кінці 50-х років — зі зміною політичного клімату в Аргентині — багато українців почали переїздити до США і Канади. 1960 року переїхало до Нью-Йорка і подружжя Цимбалів. Українська громада широко вітала видатного митця. Популяризації його творчості сприяли персональні виставки та участь в експозиціях Об'єднання митців українців в Америці. Але й тут Віктор мусив працювати для заробітку як графік, мріючи про той час, коли зможе, нарешті, працювати "для себе". Та, на жаль, тяжка недуга не дала здійснитися його планам, — 28 травня 1968 року його не стало. Похований Віктор Цимбал на українському православному цвинтарі Св. Андрія у Бавнд-Бруку. На його могилі стоїть простий козацький хрест із граніту, зроблений за проектом самого митця.

● **Тетяна ЦИМБАЛ,**
Аргентина

1933 рік (Голод)

“Я добре пам’ятаю той день. Кульгавий Яшка вибирав цеглини зі стовпів, які тримали купол, тоді забивав на їх місце дерев’яні кілки, а потому облив їх бензином і підпалив. На хреста ж накинули довжелезний трос, зачепили кінцями і — тягли. Церква палала, потому почала поволі хилитися дзвіниця, а коли нахилилася майже горизонтально — впала стрімко й важко. Дзвін ударив так сильно, що якийсь час нічого не було чути. Усе заніміло і видно було лише велетенську хмару куряви, що знялася від того удару... Аж потім під ногами почала рухатися земля, і разом з тим рухом, із землі вирвався крик сотень жінок. Чоловіки ж і діди стояли мовчки, замерши, і здавалося, що в їхніх очах зупинився час...”

МИСТЕЦЬКА СТОРОЖА МИКОЛИ СТОРОЖЕНКА

Мине багато років і Микола Андрійович Стороженко скаже, що, можливо, ці дитячі враження якимось чином зумовили те, що нині він спеціалізується на храмовому живописі, очолює майстерню храмового живопису в Українській національній академії мистецтв та архітектури.

Я не знаю, яке з цих трьох слів — людина, художник, патріот — поставити на перше місце, адже ці три поняття складають єдине ціле його особистості, доповнюють одне одного, живляться одне одним.

Ця людина вражає не лише своїм різнобічним розвитком — інтелектуальним, моральним, духовним. Будучи художником-монументалістом, Микола Андрійович працює як станковист, ілюструє книжки. Одна з його заповітних “монументальних” мрій — проілюструвати “Кобзар”. Над цим він працює вже понад двадцять років. Як художник — це людина надзвичайно чесна з собою... Саме чесність була основною причиною, чому відмовився очолити роботи з розпису відбудованого Михайлівського Золотоверхого собору в

Києві. (Дали дуже мало часу.) Ця чесність завадила йому завершити розписи у церкві Миколи Притиска на Подолі...

А втім, розпочиналося все у часи хрущовської відлиги. Вони, тоді ще молоді художники, були захоплені хвилею загального національного відродження. Монументальне мистецтво — і архітектура, і скульптура, і живопис — значною мірою відображає загальну культуру суспільства, рівень його духовності, економіку. Адже не може існувати духовність на голому місці, вона має спиратися на традиції, а отже, мова йде про генетичну духовність. Саме ця національна духовність так допікала радянській владі, і саме через неї був знищений Михайло Бойчук і його спадщина. Бойчукові вдалося досягти дивовижного — виразити національне не через зовнішню атрибутику, а через форму, лінію малюнка. Будь-яка влада завжди розуміла значимість монументального мистецтва. Недарма всі великі завойовники були такими нещадними до пам’яток архітектури, до святинь. Дуже послідовно виявилася ця політика у знищенні радянською владою архітек-

тури Києва. Адже крім того, що ці пам’ятки є виразниками культури, вони мають також дуже сильний зворотний вплив — мовчазно, але безнастанно нагадують людям про те, ким ті є.

Посилаючись на можливості технік, художники намагалися уникнути вимог насадженого “реалізму”. Але, в цілому, звичайно, то був дуже складний час, долі багатьох митців склалися трагічно.

На жаль, наші чиновники, а часом і настоятелі церков, мислять ще тими, радянськими категоріями. Їм невтямки, що мистецтво — не конвеєрне виробництво і його не можна “гнати” за планом. Тому вони ставлять перед художниками певні часові обмеження, а це, в свою чергу, призводить до того, що до виконання робіт залучаються заробітчани, насправді байдужі і далекі від мистецтва.

Орест ЧЕРДАКЛІ

На фото: *Микола Стороженко у церкві Миколи Притиска на Подолі*

РОБІТНЯ ГАЛИЦЬКИХ МИТЦІВ

ЧОМУ ВАСИЛЯ СЕМЕНЮКА В РІДНОМУ СЕЛІ НЕ ВИЗНАЮТЬ ХУДОЖНИКОМ?

У Львівському музеї етнографії та художнього промислу розгорнуто ювілейну виставку відомого українського графіка Василя Семенюка. Доцент Львівської академії мистецтв. Працює з папером, склом, шкірою. Знаний як художник-авангардист. Започаткував у сучасному образотворчому мистецтві напрям, якому наразі критики назви не придумали.

Усе почалося із “Сонячних кларнетів” Павла Тичини. Незнана фантазмагорійність образів заповонила. Читав-перечитував. І що сильніше заглиблювався, то, здавалося, більше віддалявся од поетового світу. Олівець потягнув лінію. Другу. Стелилися вони див-

ними силуетами. Не трималися купи. Радше — середини. Чи то зносилися-злітали вправо дотори. А чи сповзали-занурювалися донизу.

Уже пізніше дізнається про так званий закон золотого перетину. Коли звинуватять у зміщенні від центру.

“Так ніхто не малює!” — лунали голоси критиків.

“А інакше не вмію. І не буду”, — замріявся над черговим рядком Тичини. Він досі “Сонячні кларнети” вважає однією з найгеніальніших збірок української поезії. А ще “Зелену Євангелію” Богдана-Ігоря Антонича.

Антонич дав новий поштовх до творчості. Художник ламав стереотипи, усе далі відходив од звичного потракування композиції. Олівець знову розбризкав-фонтанно витанцював-випорхував у чудернацьки-хімерних лініях. Лягав під колір. Він бачив майже гармонію. Відчував органічне злиття ліній, кольору та слова. То не було ілюстрацією до прочитаного. Образи народжувалися не з почерпнутого ряду, а паралельно до нього. Плетиво силуетів і контурів подивовувало тих-таки скептиків: “Коли вже навчися шанувати центр, малювати по-людськи?”

...Коли стежку засипає сніг, а ти наодинці посеред поля-пустелі, ні-ні, та й засвердлить підступне: “Чи не заблукав у світах?” Ідеш ніби навмання, усвідомлюючи одначе, що десь попід тим білясто-яскравим килимом і має бути ця стежка.

Ти йдеш манівцями. Чи манівцями? Бо зоріють тобі в путі якісь невідомі сили, хтось ніби керує ходом. І вже впевненіше ступаєш. Ось вони — твої проводирі. Тичина, Антонич, Василь Симоненко.

Прошуєш рідним селом. Зустрічні знімають капелюхи. Мовчки. Чекають, що ти першим привітаєшся, бо перевіряють (хитрі гуцули), чи не запанів у місті.

— Слава Йсу, — схиляєшся у пошанівці.

Ступаєш до вітцівського обійстя. Там чекає вже лише ненька. З тобою вітаються сусіди, і ні слова про малярство. І сміх, і гріх. Дві церкви у селі, а ти не зробив жодного образу для них.

“Який ти художник, як не вмієш малювати образів”, — це вже нашіптують місцеві “поціновувачі”, от ті великі художники, котрі для церкви святих малюють і церкви реставрують...

Зустрів якось таких “великих”. Троє приїхало на іномарках. Разом навчалися в Косові. Ніби перспективні хлопці були, бо вже тоді могли намалювати все, як на фотографії.

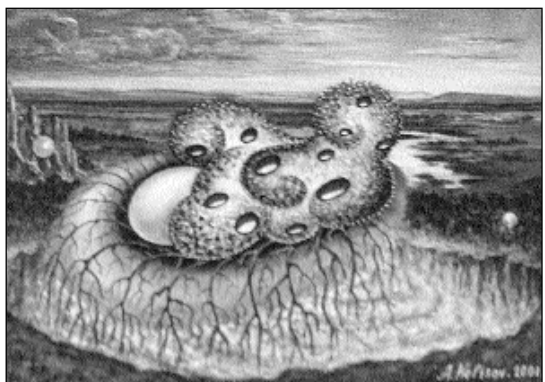
Олівцеві знову затісно в одній площині. Ти вчитуєшся в Симоненка. Це споріднено з твоїми думками-образами. Вкотре майже на півкроку від отієї гармонії ліній, кольору... Чогось бракує?

Нарешті приходить власне слово. Проситься на папір. Народжуються спомини, а чи образки-новели. Але їм же зарано у світ. Бо сколихують-ворохоблять оті понад п’ять тисяч графічних робіт, які надбав.

Працює потужно, плідно, забуваючи інколи про родину, студентів. Усі картини унікальні, бо не мають копій. Народжена кожна ніби вперше. Без ескізів, без попереднього осмислення. Як ота гірська блискавиця розтинає небо, так уява зроджує сюжет...

АУРА НЕВИДИМОГО

Фантазія — найбільш непередбачуваний творець, що не визнає кордонів і обмежень та завжди прагне до свободи свого вияву. Варто лише дати їй волю — і ніколи не знаєш, у які світи вона може тебе завести. “Світ фантазій” — це не тільки назва виставки живописних творів київського художника Олександра Кольцова, а ще й місце, де зустрічаються фантазії митця і... глядача. Оригінальні зображення одразу приваблюють і зачаровують загадковістю і багатозначністю. За звичкою починаєш шукати назву під картиною, щоб хоча б трохи наблизитися до розуміння цих ігор уяви, і не знаходиш їх. Автор навмисне не дає назв, які б спрямовували глядача до якогось остаточно визначеного змісту, а пропонує кожному віднайти його самостійно. Ось так непомітно, немовби йдучи за чарівною сопілкою, поринаєш у розмаїття кольорів і форм (майже всі картини не площинні, а мають об’ємні елементи). Власна фантазія, прокидаючись, включається в цю гру і намагається придумати свою назву. Тож кожен має простір для участі у співтворчості разом з автором — віднайти щось близьке для власної особистості (у когось при спогляданні зображень виникає асоціація з мезозойською ерою, хтось серед них раптом “впізнає” молекулу ДНК), вивільнити уяву, ув’язнену стереотипністю мислення. Картина, таким чином, стає множинною, отримує безліч проєкцій: скільки глядачів — стільки й різноманітних бачень; вона може мати величезну кількість назв, і, вірогідно, всі вони будуть відповідати її настрою.

Ці дивовижні зображення запрошують нас поблукати паралельними світами, які існують насправді. Недарма ж усі ці незвичайні витвори уяви розгортаються на тлі реалістичних пейзажів, що складаються з основних елементів-стихій: землі, води, повітря, вогню. Паралельні світи справді живуть поряд із нами в реальності, просто ми ще не навчилися їх бачити і відчувати серцем.

Що ж насправді зображає (або приховує) цей таємничий паралельний світ? Асоціативних рядів виникає безліч. Хтось бачить тут початок нашого світу, процес його творення і метаморфоз, формування його гармонійності. Для ко-

гось він — як книга символів, що потребує розшифрування. Можливо, це — відображення боротьби різних сил, у якій, звичайно ж, перемагає позитивне начало. Чи, вірогідно, тут вирує вся палітра емоцій і настроїв, мінливих і невловимих, несхожих один на одного, що постійно трансформуються, зникають і з’являються знов. Ще один дотик погляду — і тепер перед нами енергетика або ж аура видимих і невидимих речей, яку ми не бачимо, але можемо відчутти. Якщо ж скласти всі відтінки відчуттів, викликаних спогляданням, то вимальовується ще одна версія — відображення стану душі взагалі — в усій його незбагненності й багатовимірності. Чи ж не душа є тим паралельним світом, що нібито живе в нашій реальності, але який часто не помічаємо, не усвідомлюємо всього його багатства й розмаїття і не вміємо знайти туди дорогу. Якби спробувати розправити крила своєї уяви і помандрувати в паралельні світи, може, вдасться, нарешті, відчутти ауру невидимого?

Катерина ТАРЧЕВСЬКА

Олесь ГАНУЩАК

З МІЛІЦІЄЮ НА «ВИ», АЛЕ БЕЗ СТРАХУ

Продовження. Початок
у ч. 48–49, 51 (2002 р.)

СИТУАЦІЯ 4. ДО ВАС ДОДОМУ ПРИЙШЛИ МІЛІЦІОНЕРИ

Працівники міліції до Вас додому, зазвичай, можуть прийти у двох випадках:

- щоб вчинити певні процесуальні дії (допит, арешт, обшук);
- щоб вчинити дії, які не входять у процесуальні рамки (бесіда, опитування, коментарі певних подій чи епізодів, з'ясування думки тощо).

Відразу хочемо застерегти: до візитерів у погонах треба ставитися дуже обачливо... Про процесуальні дії міліціонерів ми поговоримо трохи пізніше, а тут розглянемо Ваші дії в тих випадках, коли правоохоронці прийшли провести з Вами бесіду.

Передусім, зажадайте, щоб міліціонери пред'явили свої посвідчення. Вони повинні це зробити, бо Ваша вимога закріплена ст. 5 Закону України "Про міліцію". Не соромтесь, запишіть прізвища і посаду пред'явників документів, а також не забудьте записати номери посвідчень. Тільки після цього поцікавтесь, що привело нежданих візитерів у Ваш дім. Адже безперешкодний вхід у житлові та інші приміщення громадян допускається тільки "...у разі переслідування злочинця або припинення злочину, що загрожує життю мешканців, а також при стихійному лихові та інших надзвичайних обставинах" (ст. 11 п. 15(Б) Закону України "Про міліцію").

Майте на увазі, що і після цього Ви можете не впускати міліціонерів у свій будинок (квартиру), а якщо вони намагаються ввійти без Вашої згоди, нагадайте їм, що стаття 30 Конституції України гарантує Вам недоторканість житла.

Визначившись із тим — впускати чи не впускати міліціонерів у будинок, можете на свій розсуд з ними продовжувати розмову, або її припинити. Змусити Вас відповідати на запитання ніхто не може. Зрештою, Ваші відповіді для Вас особливого значення не мають, оскільки Ви в цьому випадку не несеєте кримінальної відповідальності за ст. 384 КК України за давання завідоми неправдивих показань.

Як показує юридична практика, щоб позбавити міліціонерів можли-

Кожному гарантується недоторканість житла. Не допускається проникнення до житла чи до іншого володіння особи, проведення в них огляду чи обшуку інакше як за вмотивованим рішенням суду ...

(Ст. 30 Конституції України)

побачивши Вашу негіддательність, почнуть на Вас "тиснути", лякати небажаними наслідками для Вас і Вашої рідні за те, що Ви не бажаєте з ними співпрацювати. Отож, будьте готові і до цього! При необхідності Ви можете написати скаргу прокурору району (міста), яка повинна бути розглянута не пізніше, ніж через 10 днів. (Ст. 110 КПК України).

Якщо це не допомагає, нагадайте таким горе-правоохоронцям про кримінальну відповідальність за зловживання владою або службовим становищем чи за перевещення влади або службових повноважень.

Хоча і в цьому випадку, відверто скажемо, Вам не варто сподіватися на швидкий успіх — у Вашого візаві не "заговорить" сумління, не з'явиться почуття відповідальності за свої дії, так само, як і не з'явиться страх за своє свавілля. Та це й не дивно. Адже кожен правоохоронець упевнений у своїй безкарності, епідемія якої повністю заразила правоохоронні органи. Хіба Ви чули, щоб правоохоронця серйозно покарали за його протиправні дії? Звичайно, відрахування з органів — найстрашніше для нього покарання, та й то після цього його прилаштують на яке-небудь "тепле" місце, як це, приміром, сталося з ганебно відомим на весь Тернопіль колишнім горе-правоохоронцем О. В. Демчуком (окремі, треба визнати далеко не найяскравіші, його "подвиги" достовірно описані на сторінках книги "Суд над "Тернавою", або замоте слово за скривдженого арештанта"), якого прилаштували у ... податкову міліцію. Як тут не згадати класика: "І шуку кинули у річку".

Не слід забувати також, що "Перевещення влади або службових повноважень, тобто умисне вчинення службовою особою дій, які явно виходять за межі наданих їй прав чи повноважень...", — карається виправними роботами на строк до двох років або ... (ст. 365 КК України).

А "Зловживання владою або службовим становищем, тобто

ють їм сили, сміливості і ... необмежених прав. Тільки з покірним і тим, хто сліпо вірить у безгрішність правоохоронців, вони можуть робити все, що їм заманеться.

СИТУАЦІЯ 5. У ВАШ ОФІС ПРИЙШЛИ ПРАВООХОРОНЦІ

Ніхто ніколи не знає, коли до нього завітають "гості" в погонах. Самі правоохоронці такий візит, як правило, готують таємно і надзвичайно ретельно, вибираючи для себе найвигідніший час, а для Вас — найнезручніший. Отож, до "візитів" правоохоронців треба бути готовим завжди і готуватися до зустрічей з ними слід заздалегідь.

Що ж потрібно зробити? По-перше, необхідно розробити "Правила внутрішнього режиму" і під розписку ознайомити з ними всіх співпрацівників. Домагайтесь того, щоб Ваші працівники ці Правила досконало вивчили і щоденно їх виконували. З цією метою рекомендується навіть час від часу, моделюючи подібні ситуації, проводити навчання співпрацівників. По-друге, слід навчити своїх працівників (секретаря, офіс-менеджера, охоронця) правилами спілкування з такими візитерами. Це тим більше важливо зробити, якщо взяти до уваги (а воно, як показує практика, найчастіше так і буває), що правоохоронці можуть прийти в офіс за Вашої відсутності, зненацька заставши там Ваших розгублених співробітників. Щоб цього не сталося, кожен працівник повинен знати, що він має робити в подібній ситуації.

Охоронець повинен у "гостя" зажадати пред'явлення службового посвідчення, яке той зобов'язаний згідно зі ст. 5 Закону України "Про міліцію" пред'явити, і направлення на перевірку. Потім варто поцікавитися метою його візиту. Дані про "візитера" зі службового посвідчення і його відповіді охоронець у письмовій формі передає секретарю. Якщо візитерів два і більше, то охоронець їх повинен пропускати тільки після Вашого особистого (або того працівника, на якого Ви поклали такі обов'язки) дозволу. Ви повинні пересвідчитись, що "візитери" ті, за кого себе видають, тому Вам варто зателефонувати їхньому начальству і поцікавитись, чому у Ваш офіс прийшла така кількість правоохоронців. Секретар, після отримання записки від охоронця, негайно передає всю інформацію Вам і за розробленою схемою повідомляє всіх працівників фірми про нежданих і, скажемо відверто, небажаних "гостей".

По-третє, Вам, за прикладом великих фірм, підприємств і організацій, а також підприємств, які успішно й безпечно ведуть свій бізнес, потрібно завести "Журнал реєстрації перевірок" і "Протокол офіційного візиту (перевірки)", в яких фіксувати візит кожного перевіряючого. "Журнал реєстрації перевірок" і "Протокол офіційного візиту (перевірки)" можуть бути різними за формою і змістом — який Вам до вподоби. Ці Ваші внутрішні документи не налякають чесних правоохоронців і перевіряючих, але (ми твердо в цьому переконані!) охолодять запал до легкої наживи численних контролерів.

Наші рекомендації:

- облаштуйте вхідні двері, які завжди повинні бути зачинені, "оком" телемонітора;
- усіх відвідувачів приймайте

Міліцейська ялинка

тільки після попередньої домовленості; без попередньої домовленості приймайте тільки співпрацівників і партнерів;

— не допускайте ходіння кабінетами (територією) чужих, невідомих людей. Запам'ятайте: "абстрактних" відвідувачів не буває!

— облаштуйте двобар'єрний контроль при відвідуванні Вашого офісу. Між обома бар'єрами встановіть внутрішній зв'язок;

— розробіть "Правила внутрішнього розпорядку"; привчіть співробітників суворо їх дотримуватись;

— навчіть співробітників миттєво реагувати на команду "режим", яка означає, що охоронець пропускає небажаних "гостей";

— заведіть "Журнал офіційних візитів (перевірок)".

І ось "гості" у Вашому офісі. Не біжіть їх зустрічати! Це може зробити секретар, офіс-менеджер або хтось інший. З "гостями", якщо виникне в цьому потреба, Ви зустрінетесь пізніше, але не робіть цього у своєму робочому кабінеті. Облаштуйте для подібних зустрічей (і не тільки тих, в яких Ви особисто берете участь) окремий кабінет, у якому повинні бути найнеобхідніші меблі — стіл, 2–3 стільці, диван. Телефон к такому кабінеті не потрібний. Було б непогано, якби кабінет був обладнаний замаскованими засобами відео- і звукозапису, що дало б можливість фіксувати дії і слова "гостей". Замаскована відеокамера — прекрасний свідок! Адже "дорогі гості" можуть підкинути Вам компрометуючі матеріали (фальшиві документи, наркотики, патрони, крадені речі тощо), які тут же при понятих "знайдуть". У цьому випадку Ви автоматично стаєте злочинцем і методи спілкування з Вами (що Ви одразу відчуєте) будуть зовсім іншими.

Не забувайте, що "гості" можуть також залишити після себе різні технічні засоби підслуховування, які народ влучно назвав "жучками". Тому після закінчення переговорів необхідно ретельно перевірити поверхні підлоги, підвіконників, сто-

лів, стільців та інших меблів. До речі, тут Вам може допомогти замаскована відеокамера, запис якої слід уважно декілька разів переглянути.

Не виключено, що міліціонери захочуть зробити виїмку документів, то Ви їм нагадайте, що згідно із законодавством, виїмки підлягають лише ті документи, які свідчать про скоєне правопорушення або є речовими доказами в порушеній кримінальній справі. На винос слід давати тільки ксерокопії документів. Оригінали вивчаються контролюючими органами тільки в приміщенні Вашого підприємства.

Надаючи документи правоохоронцям, потурбуйтеся про збереження своєї комерційної таємниці та конфіденційної інформації. Тому радимо Вам впровадити на підприємстві порядок передачі таких відомостей, а з кожним перевіряючим укласти угоди (фактично брати в них розписки) про нерозголошення відомостей, що складають комерційну таємницю і є конфіденційною інформацією Вашого підприємства.

У відповідності до чинного законодавства України кожне підприємство нашої держави має право на комерційну таємницю і конфіденційну інформацію, порядок передачі яких визначає самостійно.

Отже, якщо Вам дано право самостійно визначати обсяг і порядок видачі такої інформації, то Ви розробіть своє "Положення про комерційну таємницю", в якому чітко вкажіть, що надаватися подібна інформація буде після належного оформлення тільки в письмовій формі на письмові запити перевіряючих.

Далі буде.

© Усі права застережені. Відтворення публікації чи будь-якої її частини без письмової згоди автора забороняється.

Богдан РАФАЛЮК,
підприємець
Андрій ФЕДУР,

ПАМ'ЯТАЙТЕ!

До початку перевірки запитання задасте Ви, а під час і після неї — перевіряючи!

"...обсяг відомостей, що становлять комерційну таємницю, порядок їх захисту визначаються керівництвом підприємства".
(Ст. 30 Закону України "Про підприємства в Україні")

вості трактувати свою розмову з Вами як товариську, а також (що ще гірше) перекручувати Ваші слова, спілкуватися з ними бажано при свідках, які пізніше, в разі потреби, могли б підтвердити зміст і дух розмови. Тому дозвольте дати Вам пораду: перед тим, як починати розмову з міліціонерами покладите особисто чи по телефону сусідів або знайомих і попросіть їх бути присутніми при Вашому спілкуванні з правоохоронцями.

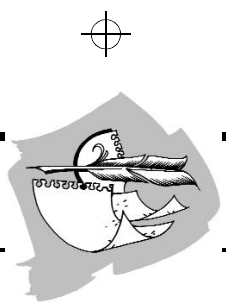
Не забувайте: Вам потрібні свідки!

Непогано буде, якщо Ви розмову з міліціонерами запишете на диктофон.

І наостанку — найголовніше. Не виключено, що правоохоронці,

умисне, з корисливих мотивів чи в інших особистих інтересах або в інтересах третіх осіб, використання службовою особою влади чи службового становища всупереч інтересам служби ..., — карається виправними роботами на строк до двох років або арештом на строк до шести місяців, або ... (ст. 364 КК України).

Будьте пильними! Чим більше переконаності у Вашій правоті, чим твердіший Ваш дух, чим яскравіше горить вогонь віри у Вашу перемогу, тим чорніша тінь люті у таборі правоохоронців. Тільки Ваша твердість, мужність і переконаність захищать Ваші права і свободу. Тільки наше довір'я і віра у справедливість вчинків правоохоронців нада-

Іван ГНАТЮК НА ТРИЗНІ ЛІТА

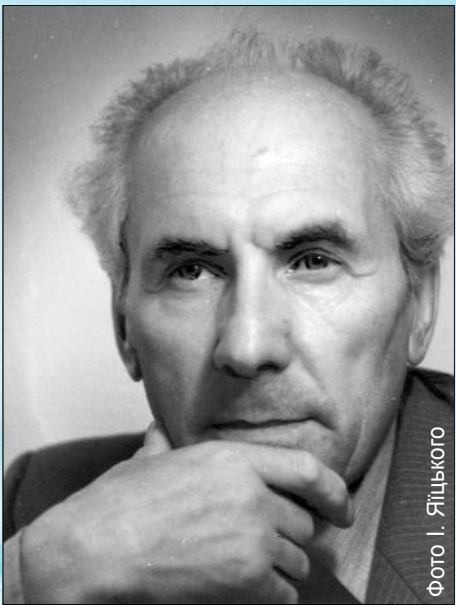

Фото І. Яліцького

* * *

Щось у полі мріється здалека —
Звір чи страх? — навсторожки іду.
Час такий, що всюди небезпека,
Як вовчиця, ходить по сліду.

Можна взяти й костура за зброю,
Гострого, щоб — кров'ю з-під ребра,
Сонце — й те сховалось за горою
І червоним оком зазира.

18.XI.2000

* * *

За тиждень — грудень. Схрестилася
галузь.

Пожухли в полі пагорби й рови.
Мов на ведмежій шкурі, позбивалась
Кошлата шерсть осінньої трави.

Давно вже зникли й спомини про літо.
Повідлітали в ірій. Як бусли.
З німим ячанням тугу й розмаїту
Барвистість літа — в безвість понесли.

Мине ще тиждень, місяць — і смертвілі
Поля під тими травами заснуть, —
Не зглянемось — як перші заметілі
Нове тисячоліття принесуть.

Покриють землю саваном, і тиша
Приспить під ним ті пагорби й рови,
І час про них історію напише,
По-своєму — від першої глави.

24.XI.2000

ПОРАЗКА

Цикл

1

Ми не пхаєм руки до кишені
за словом —
Час такий, що й кишені, можливо,
нема, —
Дуже часто себе вже й на думці
не ловим,
Хто те слово у нас із душею вийма.

І коли вже нестерпно пече нас образа,
Коли в очі сміються свої і чужі —
Лиш тоді ми приходим до слова Тараса
І освячуєм ним гайдамацькі ножі.

18.II.2001

2

Ідемо наосліп, у нікуди,
І не питаємось, куди —
Як тяжко вибратись з облуди,
Згубивши завтрашні сліди!

То стрімголов, то на коліна,
То крок за кроком — лиш би йти.
...Услід за нами й Україна
З торбами горя й гіркоти.

19.II.2001

3

І стоголосі віча, і ухвали,
І безголов'я самопохвали...
Проґавили! Проспали! Проспівали!
Самі себе круг пальця обвели!

Сюди-туди махнули булавою,
Провіщували людям, як волхви, —
Тепер хоч з мосту коміть головою
Чи знов — у ноги п'яної Москви.

І хай у полі жито половіє
Чи кряче ворон, прагнучи незгод, —
Облудна воля — гірша, ніж повія,
Що продає і тіло, і народ.

22.II.2001

4

Гомонить розхристаний Хрещатик.
Поруч — і намети, й паркани.
Ой нелегко нині захищати
Власну правду волі і вини!

Руба стало — бути чи не бути.
Хресний хід — народ, а не юрма.
І даремно спритні баламути
В ньому рибку ловлять крадькома.

Досить вже духовної розпусти,
У якій із прагнень і зневір
Двадцятихвилинні златоусти
Людські душі зваблюють в ефір!

Вже збулися страху слабодухи,
І ніхто нам нині — не суддя, —

Україна і без повитухи
Ще народить справжнього вождя.

27.II.2001

5

То не проґраш, то лиш тимчасова
поразка.
На Хрещатику тиша — непевна
й страшна.
І тривога на ньому туга, як струна,
Тільки вітер дверми і кватирками
брязка.

Де ж народ? Де намети "без Кучми"?
Нема.

Наче вимер Хрещатик — нічого
не чути...

Так самотньо стояли Батурин і Крути,
Коли їм співчувала бездушна юрма.

1.III.2001

6

В небезпеці люди — як не люди.
Крайня хата — часто нічия.
І тече повз неї течія
Нічийого часу у нікуди.

Що було — минуло і нема,
запеклося в серці й відболіло, —
Ні євшан, ні зілля чистотілу
Не лікують мертвого. Дарма.

Кажуть — операція... Дай Боже.
Мертвому й кадило помага.
Хто не звик тягти без батога,
Тому лиш батіг і допоможе.

Бо якщо вперіщить по хребті —
Зразу пригадається і хата,
Й Україна, в кожного розп'ята
На його ж — домашньому — хресті.

3.III.2001

ПОЛІТИКИ

1

Здається, ті політики — назавше,
У них свої закони і мораль, —
Жадану волю в душах потоптавши,
Живуть собі й не каються, на жаль.

Який там гріх чи осуд простолюддя?
Їм по коліна — море і життя.
Аякже, їх, політиків, не судять,
І ні народ, ні Бог їм — не суддя.

15.V.2001

2

Кому залежить лиш на вигоді,
Кому — на славі чи хулі, —
Політикують у безвиході,
Глухі до неї взагалі.

Буває, й хрипнуть від політики.
Не пошук виходу — бедлам.
А може, треба взагалі-таки
За неї братися і нам?

Замало, видно, жити вірою —
Вона гуртується в гурті.
Дивіться: птахи линуть з вірію
І не збиваються з путі.

А ми наосліп виглядаємо
Погоди з моря...

Ні, пора
Уже вдаватись до навзаєму —
Закону права й топора.

17.V.2001

* * *

До інших, може, милостив Господь:
Дає мужів — достойників держави,
А нам таке щось миршаве, каправе,
Таке, що хоч на люди не виходь.

Таке вже нікудишне — помело.
Що не посіє — вродить пустоцвіття.
Чекали двадцять першого століття,
І нб тобі — ще гірше, ніж було.

І ні суда, ні осуду над ним.
Ми вміємо лиш нишком нарікати...
...А може, годі іншого чекати,
Пора за нього братися самим?..

30.V.2001

* * *

Усе. Прокинулись зі сну.
Протверезіли від облуди.
І з болю, скинувши полудні,
Чолом — об дійсність кам'яну.

І знов, як завжди, на розпутті
Глухого часу, мов сліпці,
Сліпої долі навманці
Шукаєм, Господом забуті.

І знов самі не доберем
За ким іти нам, неосудним:
Чи то за гетьманом облудним,
Чи за сліпим поводитирем?

1.VI.2001

* * *

Шукаю стежки вічного життя,
Була й нема — ні натяку, ні сліду.
Перетворилась, видно, в атлантиду
Нездійснених надій. У небуття.

Куди ж тепер — на старості — без неї?
Невже в самопокорення в собі,
Забувши тих, що впали в боротьбі
На ній за справу нашої ідеї?

Ту вічну стежку нині легкома
Переорали пасинки. Без плуга.
В душі по ній лишилася лиш туга
Та біль, з якого виходу нема.

Але хіба спроможні арлекіни
Переорати стежку до сердець? —
Я мимо болю й туги, наврогость,
Минувши й смерть, дійду до України.

2.XI.2001

* * *

...І раптом сонце світ боготворити
Зійшло — горить, прокинувшись, вікно,
Лише дуби — живі дереворити —
На тлі небес чорніють ононо.

Десь пси, що стали бомжами
на старість,
Загавкали знічев'я — не до сну, —
Намерзнувшись, їм тільки і зосталось,
Що гавкати на спізнену весну.

А люди сплять — і вчені, й гречкосії,
Проспали волю — й збилися з мети, —
Нема ні манни з неба, ні Месії,
Що міг би їм ту волю принести.

27.III.2002

* * *

Все було: теракти і комети,
Привізистки очікуваних бід
І зимові блискавки — прикмети
На стихійні лиха й недорід.

Люди, що озлобилися у війнах
Чи погрузли в ситості пихи,
Прогнівили Господа, і Він їх
Змушений карати за гріхи.

Може, ті нещастя — це останні
Шанси, дані нам на каяття,
Щоб у всеочиснім покаянні
Знов пізнати радощі життя.

2.IV.2002

* * *

Втекти, втекти від суєти,
В самого себе — в навідлюддя,
Аби не чути словоблуддя,
Що може в безвість завести.

Уже похрипли мікрофони,
Поглухли люди й глухарі, —
Як від навали на зорі,
Нема від неї оборони.

Усе в облуду оберта,
І ні рятунку, ні загину, —
Вона аж душить Україну —
Та словоблудна суєта!

1.VI.2002

* * *

По негоді — тиша і задуха,
Небозвід — що й цяточки ніде, —
Тихо — як у мушлі, хоч до вуха
Приклади і слухай, як гуде.

Сонне царство змори й безгоміння.
Мовчки сохнуть квіти і трава.
Як моє трагічне покоління,
Що в тривозі віку дожива.

20.VII.2002

* * *

Так близько сплять у мареві Карпати,
Здається — мов на відстані руки,
Отак пройти крізь поле наврошки
І можна в них спокійно переспати.

Нема облав — лягай собі і спи,
Під голову — і думи, і тривоги, —
Не засідають зайди край дороги
І не кричать поживклі черепи.

Побудь у сні невизнаної слави,
Переживи трагедію повстань
І спогадом збуди хоч глухомань
Карпатських гір — соборів
златоглавих.

21.VII.2002

* * *

Піти б до лісу чи у поле,
Ген-ген світ за очі кудись,
Туди — за сині видноколи,
Що в хаті стінами зійшлись.

Мій світ в тих стінах мимоволі
Зійшовся клином самоти, —
Я мушу в ньому, як в неволі,
І волю, й мужність берегти.

І жити вірою: в що-небудь —
В здоров'я, в силу, в майбуття,
Як смертник, вірити у себе
І в Україну — у життя.

23.VII.2002

* * *

Уже давно відкаркали ворони
На тризні літа, осені й зими, —
За днями дні, немов наврогони,
Пробігли й зникли десь за ворітьми.

Здається, щойно пахнуло весною
І знову літо — липень, спекота,
Те саме небо й сонце наді мною,
Але краса їх нині — вже не та.

Змінився світ у вічності...

Що сталося?
Невже й на небі вигоріло тло? —
Куди не гляну — все мені на старість
Якесь не те — тьмяніше, ніж було.

Ні, не зловити дійсності очима:
Ця тризна літа й осені — лиш мить.
Але душа та сама — одержима,
На старості ще ревніше горить.

25.VII.2002

Як тільки влітку я приїжджаю з Києва в свою Бабайківку, неодмінно йду на Гришківський цвинтар, де поховані мої батьки. Тут, під хрестами й пам'ятниками, лежить майже півсела... Самотньо і довго стою над маминою могилою, вже в котрий раз передумую гіркотющо долю неї... Горько-горювальниця... Після голодомору, який умертвив нашого тата, мама щоденно, без вихідних, наймитувала-рабувала у заможних сусідів за сяку-таку поживу для нас. Увечері приносила той злиденний пайок. Порівну розлупувала окрась хліба, кожного з нас наділяла шматочком і наказувала, щоб не смітили крихтами. Худі, блідолиці, ми ласували запеченою шкуринкою як паскою на Великдень.

"Мабуть, не знайдеш у селі жодної хати, до якої б Марина не приклала своїх роботящих рук", — отак люди високо поцінювали працю нашої мами.

Серед жінок-односелиць неня вміла найкраще мазати домівки. Її навдивовижу чутливі долоні без отих допоміжних дощочок-затирачок на совість вирівнювали, вигладжували ямковиті, косюбокі стіни. Тому вибагливі господині-чепурухи, випереджаючи одна одну, "ставали в чергу до Марини", аби саме вона освіжила, облагородила хату до свят, до хрестин, до весілля.

У мами не було іншого вибору — погоджувалася на ті мізерні заробітки: "відмазувала" для "своєї босоти" напівзношену взувачку, тричі полатану одягачку, бо ж невдовзі вересень покличе малят до школи.

Дякувати Богові, мама тоді була при здоров'ї. У колгоспі вона бралася за будь-яку чоловічу роботу. У жнива — на косарці-лобогрійці, аж піт очі заливав... А настане молотба — подає снопи в барабан. Молотарка натужно гуде, стогне, а мама старається рівномірно розстеляти снопи і сунути їх у пасечку машини.

Потім виконувала "першу заповідь перед державою": нарівні з чоловіками вантажила стокілограмові лантухи на підводи і відвозила жито-пшеницю та всяку пашницю "в закрома великої Родіни". Вимітали до зернини. І трудовдень-дурнодень лишався "не отовареним"...

При вході в контору жирною червоною фарбою засліплювали очі слова Сталіна: "Жінка у колгоспі — велика сила". Ця, як говорила мама, "буза", ніби збиткувалася-знущалася з удови, котра за весь рік своєю тяжкою працею не спромоглася надбати грошей на харч своїм дітям...

На "жовтенькі свята" у нашій хаті збиралися всі такі ж обездолені жінки, як і мама. Випивали по чарці самогону, заїдали чим Бог послав. І тужили-тужили українськими піснями...

Перехиляли по другій. Тоді вже захмеліла неня знервовано хапала за рученята нас, трохи злякану дівтуру, виводила посеред хати і, важко гупаючи ногами, пританцюючи, декламувала частівку:

*Ціле літо проробила —
Дулю з маком заробила...
Ні корови, ні свині —
Тільки Сталін на стіні...*

...З притіненого часом фотознімка, втиснутого-влитого в залізобетонну брилу незграбного пам'ятника, довірливо-лагідно дивляться на мене непотьмарені, незабутні очі, наче запитують: "Як тобі живеться, сину?"

Кладу свою теплу долоню на холоднокам'яне мамине чоло, а потім цілую дорогі риси. Заплющую очі, низько схиливаю голову і на кілька хвилин завмираю... З глибини пам'яті виринає прикре судження старого мудрого "зоотехнікумівського" вчителя Іллі Прокоповича Щербана: "Василію, твій матері з чудотворною вродою судилася доля "репаної колгоспниці"...

Крізь колючкуваті чагарники продираюся до батькової могили. Потрапляю на зелений квадратик галлявинки, теж впорядкованої братом Миколою. Тут випинається старанно підчищений горбик, у головах якого трохи похило врісся в землю уламок залізобетону. На ньому немає фотографії, як на маминому. (Перерили, перешукали всю Бабайківку, але не вдалося знайти батькової світлинки). Лише скупі слова, видзьобані майстром, потьмяніли на дощак, на вітрах, на сонці: "Дорогий тату, ти так рано пішов із життя. Сиди".

У 33 батько, щодня недоїдаючи, рятує нас, малюків, від голодної смерті, сам опух і захляв... Татові було тоді лише

тридцять три роки, коли його задушила сталінщина...

Настя Чута, наша пам'ятлива сусідка, через багато літ розповіла мені про ті жахливі часи: "Як і належало, викопали на кладовищі "Останнє пристанище" для покійника Павла Сологуба. Поклали його у свіжовистругану соснову домовину та й понесли ховати... На віжках опустили труну на дно ями і вже було взялися за лопати, аж тут з дороги почувся пронизливий погук: "Зачекайте! Не засипайте землю! Ось ще один мертвяк..." — чотири жінки на своїх плечах прицупили заkostenілого Луку Черниша, прикритого смугастою рядниною. Примостили його зверху на татовій труні... і чоловіки заходилися загортати яму.

МОЇ ДОРОГІ ЛЮДИ

Фото О. Ващенка

Аж тут знову лемент-виляск: "Стривайте! Візьміть янголятку... Дудчишине дівча..." — якась жінка у лантусі принесла мертву дитину, а за нею прибігла збожеволіла мати...

І третю душу поклали в одну яму, та й дали волю лопатам...

Спомини ведуть мене блукати цвинтарем, півдня никаю у цім високому мовчанні. Читаю на хрестах і пам'ятниках скупі, зітерті часом, написи: втіха для живих... Я знав майже всіх, хто лежить у вічних снах. Намагаюся воскресити у своїй пам'яті окремі обличчя, характери, якийсь штрих поведінки, розмови...

Посеред гурту могили — горбочок сільської співухи Анюті Лабагур. І — мов спалах, у моїй пам'яті: "Ми за тебе ділянку буряків виполомо, аби ти тільки нас звеселяла", — казали їй жінки. І Анютине дзвінкоголосся котилося над полями, наснажувало людське серця.

А онде — Прокіп Солоха, Федір Грищенко, Одарка Копійка, Іван Десятерик, Григорій Білоцерківський, Олексій Нездійминога...

Погляд біжить — читає і раптом спіткнувся об найсвіжішу могилу. Ще немає над нею ні хреста, ні пам'ятника. Лише зверху лежить куца дощечка з лаконічним написом: "ОТОЖКА".

У мене похолело в грудях: як, баби Маланки вже немає? Та не може бути... "Отожка"... Це її так по-вуличному називали. Відколи я пам'ятаю, вона була зовні однаковою: низенька, щуплява, з дрібними очима.

У розводах її зморшок було повно сонячної доброти і невимірного материнства, яких вистачало на всіх дітей села. Отожка вміла своєю ласкою обдаровувати кожного малюка, кожного підлітка: тому чубчик розкошалає, цього ніжно по голівці долонею погладить, а шибенику щось шепне на вухо, що той на півроку присмирніє. Для дівчаток у неї була своя магічна молитва, якої ніхто з дорослих ніколи не чув, але в правоті і чистоті якої ніхто з батьків не сумнівався.

Жила Отожка самотня як палець. На стіні у її хаті, котра вросла в землю, низько осіла, вивиднювалася одна-єдина поховка від часу фотографія сина Антона. Раніше вона називала його Антосем. А коли він загинув на війні, і вона одержала похорон

не, закликала до свого двору і вперто наполягла:

— Ти щороку навідуєшся в рідне село, а мені, бач, допомогти не хочеш. Я прошу і благаю тебе — розкажи, як мій Антось загинув смертю хоробрих... Перед своєю кончиною хочу знати. Розкажи! Не бійся...

І я не втримався, прочитав того листа, якого одержав від Антонового однополчанина.

— Спасибі... — тяжко-претяжко застоювала бабуся і стала на обличчя чорнішою від землі — така густа печаль вкрила його... Заточуючись, ледь переставляючи старечі ноги, пішла від мене.

А я стояв і страшенно шкодував: навіщо, навіщо я це зробив?

Отожка зупинилася на сінешньому порозі, поволі обернулася до мене землистим обличчям і спроквола запитала:

— Оце й називається смертю хоробрих?

— Так, Маланко Пилипівно...

Бабуня зіперлася вутлим плечем на одвірок і фартушиною довго витирала сльози на очах. Я тупцювавсь поруч: не втішав, не заспокоював — знав, що мої слова зараз будуть зайвими.

— Зайди на хвилю до хати, я тебе частую варениками з терном, — кивнула головою.

Коли я вже скуштував смачного їстива, подякував і хотів було йти собі, як Отожка клопітно заметушилася.

— Стривай... Ти книги пишеш... Живеш у столиці, ближче до Бога... Тож наша сільська влада тебе послухається.

— Так, так, Маланко Пилипівно вже став час солом'яну стріху знати та шифером укрити вашу хату, — я випередив її думку.

— Та ні, я не про це, сину... На мій вік вистачить і цієї стріхи, — Отожка ні з того, ні з цього взяла мене за руку і мовчки повила на кладовище. Я спантеличено прошкував поруч, не тямлячи, що вона хоче. Зупинилися посеред могили, бабуся поспіхом зашепелявила:

— Ти не гнівайся на мене... Я вже стара. За вісімдесят. Мені вже пора збиратися на той світ... Слаба я, немічна. Все здоров'я своє віддала людям, а тепер пора вирушати... в останню дорогу...

— Пробачте, Маланко Пилипівно, але я вас не розумію...

— Я ось про що, сину. Поговори з нашими сільськими властями, щоб мене поховали отут... Я всю себе, ти ж бачиш, вижила для людей. Синочок мій Тосю смертю хоробрих... Хіба я не заслуговую коїтись в одному ряду з поштивими людьми? Га, скажи мені?...

— Маланко Пилипівно, ви заслуговуєте вічної шани. Вічної! — я взяв її за руки, холонді, маслакувати, обтягнуті жовтою шкірою. Живіть до ста літ! А про смерть ще не думайте. Передчасно не вибирайте місця для своєї могили...

— Е, не кажи, сину. І праведні, і грішні повинні заздалегідь вибирати ту єдину місцину на своїй землі...

— Так ви, значить, хочете в оцьому ряду?

— Ага! Так і передай голові сільради, що баба Отожка прохала...

Цієї осені я знову в рідних краях...

Від земляків дізнався про трагічну смерть нашої неповторної, такої непрості Отожки...

...Маланка Пилипівна якогось дня, під вечір, заходила "опоряджати" свій город: повиривала, повищипувала кожну бур'янину, старанно позгрібала до купи плутаницю огудиння, вилами сьак-так склала цей потріб у копицю, потім сюди до неї поприлягала снопики із сухого соняшничиння, кукурудзиння та й запалила...

Повалив густий, давкий дим. Затріщало, спалахнуло високе полум'я... Слабосила Отожка, чи то випадково спіткнулася, чи то задихнулася ядучим димом, сліпма впала просто у жаристе вогнище... І... звуглилася... Аж уранці сусіди знайшли у попелі чорну мумію, в якій не можна було впізнати бабусі Маланки...

Чорну мумію Отожки односельці загорнули в білу чисту скатертину, поклали в маленьку, майже дитячу, труну і скоренько, похапцем поховали, присоромлені тим, що не змогли її вберегти...

Я стою в глибокій засмуті над грудкуватою могилою Отожки, кладу пучечок польових квітів, як на материну, і з боєм у серці думаю: світ збіднів ще на одну прекрасну душу.

СПРАГА ПРОСТОРУ

ПЕРСОНА

Творення образів та оперування ними, якщо роздивитися, є чи не найулюбленишим людським заняттям. Власне, без образів — цього первісного знаряддя прозріння — людина опинилася б у внутрішній п'їтмі. Пророцтва і небесні знамення — також образи, що через них чуємо голос трансцендентного. Тому, коли мовиться, зокрема, про магізм мистецтва чи магію речей, — йдеться вочевидь про внутрішній рух душі, який виявляє себе в образотворенні буття. І чим воно інтенсивніше, глибше — тим сильніша напруга людського духу, тим більшою магією, а, отже, й життєвістю, що прибуває через наближення до істини, сповнені образи буття, видобути ніби з нічого.

Відтак саме в цьому сенсі можна говорити про магізм театру, в даному разі — в особі Галини Стефанової, і зокрема витвореного нею образу української княжни Варвари Репніної в моновиставі "Стіна" за п'єсою Юрія Щербака в київському театрі "Актор" у постановці режисера Миколи Мерзлікіна.

Що, власне, робить у цій виставі актриса? Здається, передусім — вона з якоюсь відчайдушною пильністю вдивляється в темряву, у невидиме. Здається, що вона не грає, а намагається щось виправити, видобути зі світу якусь річ, вельми для неї (і виявляється — для нас також) посутню. Або ж, інакше сказати, прагне віддарувати княжні у вічність те розуміння — упізнання, що його ми заборгували, і не лише їй, але всім — "і мертвим, і живим, і ненародженим", а насамперед — самим собі. Адже й далі живемо назагал так, ніби можна вповні обійтися без цього внутрішнього споріднення — спілкування, що сягає взаємоторчо поза відстань і час.

Власне, це носилося в повітрі досить давно. Княжна Варвара Репніна, з того не-

ба, де вона видніється десь близько біля Шевченка, ще й чуючи сучасні наші дискусії про Поета, — делікатно, але виразно просилася в нашу свідомість. А образ її вочевидь протестував проти "побутової думки" й ширив посеред нас неусвідомлений подив. Як луна безперешкодно приносить золотисто-зелений відгук з далекого берега, так особистість княжни дивним чином підтверджувала можливість людської душі силою любові відроджувати вогонь буття навіть там, де він, здавалося б, зовсім вигас.

Тому для тих, хто відчуває містичний зв'язок речей і врешті містичність поезії Тараса Шевченка, нещодавні публікації матеріалів про батька Варвари Репніної (мати також походила з українського роду — князів Розумовських) — князя Миколу Репніна-Волконського, який намагався затримати рештки автономії України, через що потрапив під жорстоку царську опалу, — були з'явою ніби давно очікуваною і закономірною.

Як і сама поява п'єси Юрія Щербака "Стіна", створеної на основі листа Варвари Репніної до Ш. Ейнара та її ж безмісної поєв'ї. П'єса має промовистий підзаголовок — "Сповідь княжни Варвари Репніної про її дивні стосунки з класним художником імператорської академії художеств паном Тарасом Шевченком". В усіх цих нібито випадковостях приноситься нам — як дар — правдивий досвід душі з її трагічно несвоечасним і недоречним (з погляду поверхового — політичного, історичного, життєвого) захопленням українським духом і словом Поета — як прорив до власної вільної екзистенції, як достеменна потреба цілісної особистості обійняти світ у всій його глибині.

Коли опиняєшся, після відповідних вишуканих ритуальних церемоній, без яких театр не був би театром, у невеликій ошатній залі на Львівській площі, перед тобою — чорна завіса. А згодом і взагалі — кос-

мічно-непроглядна п'їтма. Це відразу загострює увагу. Бо п'їтма — місце, де нічого немає, але саме тому там і може щось несподівано зродитися.

Коли ж з'являється одинока постать і запалює свічку, глибина сцени, де на перньому плані — лишень легкий столик і крісло, промовляє як архетип — темна пещера, безмір позасвідомого.

Невдовзі завважуєш, що пещера зовсім не порожня. Лаконічність зовнішніх засобів, стриманість і часом майже аскетизм актриси (і аристократизм водночас!) якраз і дають їй змогу виявити цю непорожність, сконцентрувати увагу на внутрішньому рухові душі, яка опинилася у трагічній самотності перед облудою людського світу, але відкрила справжній скарб — через співчуття — осягнення Поета, ще більш самотнього серед людей.

Галина Стефанова являє гру настільки синтетичну, різнопланову в баченні українського часу і простору, емоційно достовірну, йдучи десь по межі зовнішнього і внутрішнього, що створюється ефект присутності цілого людського товариства, впізнаного і навіть барвистого, до якого немично долучений і глядач. Метафоричність із психологізмом, магічна знаковість жестів і руху — із засобами театру масок (маски змінюються немов самим лише піднесенням свічки до обличчя — висвітлюючи його пластику, моделювання невпізнанно, одивлено, щось віддаляють, а інше наближають).

Голосом, світлом, п'їтмою, уламками чогось споконвічно близького, болем пробудженої свідомості наче вперше разом з Варварою Репніною впізнаєш Тараса Шевченка.

Кого ж грає все-таки, чию свідомість, чіє позасвідоме оприсутнює Галина Стефанова? В якусь мить відчуваєш себе мандрівником, з усіма можливими небезпеками, — в просторі колективного позасвідомого.

Галина Стефанова в ролі Міріам ("Одержима" Лесі Українки)

мого. Проте світ не розпадається, не стає від цього хаосом. І твоя власна свідомість робиться ніби яскравішою, вільнішою.

Галина Стефанова грає по суті цілісно всеохопний світ, де особиста доля може бути — і часом стає — суголосною божественній волі. Мабуть, це найдужче й притягує нас до Шевченка. І саме це звучить у підтексті в словах княжни: "Не хочу я панувати..."

Бо вже відчула себе українською тополею, що росте серед стелу перед усіма вітрами з безмежжя. Знайшлася, відкрилася душі власна її непримінуща самотність. Звісно, ціною долі, ціною життя.

Театр Галини Стефанової — не той театр, що закидає тебе, наче камінням, шоком "видовища". Це театр, де особистість запрошує тебе до вільної внутрішньої взаємоторчості, і діє він як своєрідне чистилище, що розширює простір сучасної національної самосвідомості. Щоб заграла вода у зміп'їлій ріці.

•

Раїса ЛИША,

«ХОЧУ ГРАТИ, ГРАТИ І ГРАТИ»

Учорашній киянин Сергій Маковецький, якого свого часу не зарахували до театрального інституту ім. Карпенка-Карого, сьогодні — один з найвідоміших акторів російських театру і кіно. У нашому прокаті найбільше крутилися дві стрічки за участю Маковецького — "Макаров" і "Брат-2". Був ще один відомий міні-фільм — кліп Алсу, в якому вона вдала Лоліту, а Сергій — Гумберта. Сентиментально-дражлива історія...

— Вам доводиться грати чужі почуття. А наскільки Ви самі емоційна людина? Можете заплакати від побаченого на екрані?

— Це природно відбувається, коли відбувається. Я не тримаю себе за руки. Але не можу пригадати, коли і від чого плакав востаннє.

— Уже розпочалася робота над західним проектом "Серденько", фільм знімає голландський режисер Бйонс Стеллінг. У Вас там головна роль.

— Не хочу дуже розводитися на цю тему. Інколи буває так: проект розпочнеться і з якоїсь причини зупиниться, а ти вже у ньому, фантазуєш, шукаєш деталі.

Про "Серденько" скажу так: є люди, від щирості яких хочеться втікати. Думаєш — чи він ідіот, чи

просто настільки щирий, як тварина, у своїх проявах? Бо ми розучилися сприймати щирість. Ось такий абсолютно відкритий мій герой.

А режисер "Серденька" любить, коли актори грають дуже просто, коли вони намагаються. І я теж люблю такий стиль гри. Є дуже тонка межа: з одного боку я — поруч з персонажем, з іншого — я всередині нього. І теж починаю страждати разом з ним. Але все це все одно гра — хай справжня, кривава, смертельна, але — гра.

Якщо все буде гаразд, у березні розпочнемо проект.

— Ви відчуваєте, що реалізувалися як актор?

— Якби я сказав "так", це було б величезною дурницею — у мене є величезний егоїзм грати ще, ще і ще. Дивувати самого себе і спробувати здивувати багатьох. Я задіяний, мене за-

прошують режисери, але я ще не реалізувався.

— Тим людям, через яких Ви здобували факх у Москві, а не в Києві, Ви зараз вдячні чи маєте до них якісь претензії?

— Я радий, що так сталося. Ніколи не думаю про те, як воно було б, якби я закінчив інститут у Києві і працював тут. Навіщо? Ці думки ні до чого не приведуть. Можна фантазувати — то й що? Знаю, що мої родичі мною пишуться, їм приємно на мене дивитися на екрані. Ні до кого в мене немає претензій — все склалося так, як повинно було скластися.

— Маковецький колись виступить у ролі режисера?

— Мене вже не раз про це питали, хоч це запитання заздалегідь помилкове. Я розмірковую про свій факх із позиції актора. А актор, по-

вірте, може і не бути ідіотом. Режисер мислить образами і формами, а ж говорю про свій характер.

Це має органічно виникнути. Тетяна Догілева саме так і стала режисером: сама сказала, що її перестали запрошувати в кіно, а давно хотіла щось поставити сама. Я не можу чогось планувати. Тут інше — мені давно кажуть, що час викладати. З одного боку, розумію — напевне, настав час, є що сказати студентам. З іншого — перестану працювати і тоді викладатиму? А чи буду тоді цікавим, рухливим? Не можна себе змушувати йти в педагогіку, я бачив багатьох людей, у яких не склалися акторська доля і які пішли викладати. Вони завжди говорять не про студентів, а про якісь власні трактування, яких студенти не зрозуміли. Я поки що хочу грати.

— Що Ви могли б сказати молодим людям, що обирають акторську стежку?

— Нічого не міг би сказати. Хіба що "вчитися, вчитися і вчитися". У тому числі і на чужих спектаклях. Де стає зрозумілим, що спілкуватися можна не лише так — я спитав, він відповів, бо це дуже коротка відстань. Можна спілкуватися, стоячи до когось спиною, говорити напівтонами, імпульсами, мовчати — але теж спілкуватися.

— Є версія, що Ваше спілкування з Романом Віктюком — вже у минулому. Він, мовляв, сказав, що Маковецький закінчився, коли перейшов до іншого театру.

— Маковецький не закінчився, перейшовши до іншого театру. Роман Григорович недавно був на "Чорному ченцеві", у якому я граю,

а я знаю, як він дивиться чужі спектаклі. Після вистави зайшов до мене в гримерну.

Ми з Віктюком зробили 8 спектаклів. Я читав усе, що про нас написали панове журналісти, як намагалися нас посварити, припускали, що між нами є якісь особисті стосунки. Хоч у нас були чудові стосунки режисера і актора, ділові — не особисті. Якщо знову буде якийсь чудовий проект і ми одне одному будемо потрібні — то чому б і ні? Адже навіть паралельні лінії все ж таки перетинаються.

— Що Вам допомагає зберігати творчу енергію?

— Треба просто не робити вчинків, яких вам не хотілося б мати у своєму житті. Тоді й не буде якоїсь несподіваної для вас реакції від інших людей. Бо кається потім... Насправді ж людина ніколи не кається до кінця, завжди має якесь для себе виправдання. Я намагаюся створювати гармонію існування навколо себе і мати спокій у душі. Хоч я жива людина і теж можу дратуватися.

•

Людмила

ОКСАНА САВЧУК: «В МОЛИТВІ ДО БОГА МИ ОБ'ЄДНУЄМОСЬ»

10 січня вперше після тривалої перерви через хворобу заслуженого артиста України Івана Каваціюка, славнозвісний буковинський мистецький дует «Писанка» запросив на традиційну концертну програму «Різдво у «Писанки». Заколядуємо разом.»

Журналістка **Марія Вишневецька** веде розмову про особливості буковинського Святвечора та Різдва Христового з солісткою мистецького дуету «Писанка», заслуженою артисткою України **Оксаною Савчук**.

— **Пані Оксано, яким вам запам'яталося з дитинства це свято?**

— Те, що відбувається впродовж цього дня в буковинській хаті — це справжнє таїнство. Я пам'ятаю, уже з самого ранку мама, сказавши не один раз молитву, брала 12 полін і закладала їх у піч, щоб приготувати 12 пісних страв. А страви ті так пахли по хаті, що здавалося, в жодній порі року, що б ми не робили, які б страви не варили — такого запаху, такого смаку ми не відчували, як на Святий вечір.

— **А який вигляд має в цей день буковинська оселя?**

— Цього дня в хаті вже має бути дуже прибрано. І саме нові, найгарніші речі використовувалися на Святвечір. Але не тільки хата має бути прибраною цього вечора, а й душа — чистою. Бо старі люди кажуть, як поведеться на Різдво, так буде вестися цілий рік.

ЗАКОЛЯДУЄМО РАЗОМ

— **Цього дня люди у своїх молитвах не раз звертаються до Бога. Яка з них найглибше запала у вашу дитячу душу?**

— Як приходить та заповітна мить, коли сходить в цей вечір перша зірочка на небі, в кожній родині кожен промовляє молитву до Бога, бо в цю хвилину небо відкрите і Бог кожного чує. І не тільки людей, а й німину чує. Тому в Святвечір треба не забути і про менших наших друзів, бо німина також цього вечора говорить з Богом. І саме в цю мить, в молитві до Бога ми об'єднуємося.

З дитинства мені чомусь найбільше запам'яталася молитва за душі померлих. Бо на Святвечір, як відомо, ми запрошуємо до столу не тільки всю родину, а й душі померлих. І у нас дома завжди для них клали ложечку і тарілку, з лавиці здухували перед тим як сідати аби, не дай боже, не присісти душу померлих. Цього вечора ворота буковинських дворів мають бути відчиненими, щоб подорожній, який з якихось

причин не зміг в цю мить бути зі своєю родиною, міг зайти до будь-якої оселі і звідати святої вечері. У цей вечір не забувається жодна сирітка чи вдова. І ми малі завжди бігали до таких людей, щоб їх не оминувало свято і вони звідали 12 страв, які їм через нас Бог послав.

— **А може, як ви сказали, в молитві до Бога ми колись, справді, об'єднаємося?**

— Я думаю, що настане такий день, коли ми всі разом будемо святкувати Різдво Христове. І у нас не буде старого й нового стилю. І саме в цю мить молитви до Бога станеться щось неймовірне, справжнє диво і ми, нарешті, об'єднаємося.

ПОВЕРНЕННЯ ІКОНИ СВЯТОГО ПЕТРА МОГИЛИ

14 січня у день відходу у вічність видатного мислителя, засновника Київської академії, освітнього й релігійного діяча, митрополита Київського, Галицького і всієї Руси Петра Могили аташе з культури посольства Румунії пані Ксенія Лускалова передала ікону святого Петра Могили керівництву НАУКМА та отцям церкви Благовіщення Богданові і Юрію. Було зачитано дарчий напис румунського митрополита Даниїла та привітання посла України в Румунії п. Антона Бутейка.

Передувала цій визначній події служба Бога в Благовіщенській церкві з нагоди Дня пошанування св. П. Могили. На жаль, церква КМА переживає важкі часи. Збудована у XVIII столітті, вона потребує певних коштів на реставрацію. Хочеться сподіватися, що повернення ікони Святого Петра Могили у Київ надихне наше суспільство та світську владу на докорінне розв'язання проблем духовності й національної культури.

Інф. «СП»

Христос — Недремне Око.
II пол. XIX ст., с. Розважів,
Іванківський р-н, Київська обл.

ВЕРНІСАЖ

Терпко і гостро пахне розтертим сіном. Під старовинним склепінням зали, поріг якої чойно переступлено, тихий гомін змішується зі співом колядок. Присутні неквапом спілкуються між собою, на їхніх обличчях умиротворений відсвіт барв, що коштовними згустками запеклися на полотні і дереві.

Такими були мої перші (і, треба сказати, найстійкіші) враження від виставки «Славимо Його». Її розгорнуто до Різдвяних свят Українським центром народної культури «Музей Івана Гончара» спільно з галереєю «Родовід» як наступну акцію проекту «Українська старовина з приватних збірок». Представлено понад сорок творів українського народного іконопису XVII — поч. XX ст., об'єднаних двома сю-

жетами: Різдво Христове та Недремане Око (речі з фондів Музею та приватних збірок Лідії Лихач і Миколи Бабака).

Особливе зацікавлення викликає останній, адже він є неканонічним для офіційного церковного

СЛАВІМО ЙОГО!

Православ'я. Образи із зображенням юного Ісуса, який, прилігши на хвилю відпочити, побачив сон, що провістив його хресні муки, зустрічалися переважно в сільських хатах. Композиція ікони має безліч варіантів та індивідуальних трактувань. Неодмінними атрибутами сюжету кожного разу залишаються предмети «страстей»: спис, багрянця, терновий вінець, молоток, цвяхи, обценьки, кайдани, посудина з оцтом, гральні кості; як символ жертви — чаша, і півень — метафора зречення учнів. У глибині зображення — Голгофа з трьома хрестами проти грізного неба. Подібно центральний сюжет розширюється «предстоячими»: Богома-

тірю, Святим Миколою, Священномученицями — Варварою і Параскевою. Селянські «генії Боттічелі» досить добре були обізнані з європейським класичним живописом і мали неабияку спостережливість щодо своїх ближніх. Зрештою вони — односельці або родичі — ставали прототипами традиційних іконописних персонажів. Відтворювалися не лише характерні риси обличчя або постава, а й вловлювалися

емоційні стани, адекватні тому чи іншому сюжету. Тому коли переживаються типажі молодого Ісуса в іконах «Недремне Око», з притаманною їм зосередженістю і гармонією ліній, ловлю себе на думці, що наші (ще зовсім не далекі) пращури володіли вищими реєстрами чуття і з власного досвіду знали, що таке одкровення...

Дивлячись на любовно розмалювані образи, люди подумки несуть дари Народженному і уявляють, як навіть воли приходять зігріти Дитя своїм диханням. Сяє над вертепом різдвяна Зоря, незважаючи на всі біснущання ірода, простягаючи оморф свого проміння до немовляти-Ісуса, до кожної дитини. Приходять зі Сходу Три Царі: Христос ся рождає — славимо Його!

Микола СКИБА

ВІННИЦЬКИЙ МІСЬКИЙ «ПРОСВІТІ» — 85

ЮВІЛЕЙ

Наприкінці грудня минулого року в приміщенні Вінницького обласного художнього музею відбулися урочистості з нагоди 85-ї річниці заснування товариства «Просвіта» у м. Вінниці.

Урочистий вечір відкрив голова вінницького обласного об'єднання Всеукраїнського товариства «Просвіта» Леонід Філонов, який привітав присутніх зі знаменною датою, познайомив із запрошеними та прибулими гостями. Архієпископ Вінницький і Брацлавський Роман привітав присутніх зі святом, подякував за подвизницьку просвітницьку роботу, прочитав молитву «Отче наш».

Про трагічне минуле, про діяльність вінницької «Просвіти» впродовж десятиліть розповіла активна просвітянка, аспірантка Інституту історії НАНУ Ольга Малюта.

— Просвітнянські організації в нас на Поділлі завдяки родоводу священників Кульматицьких існували з початку XX століття, — відзначила пані Ольга, — у самій Вінниці організувати «Просвіту» українським патріотам вдалося тільки в 1917 році.

Біля її коліски стояли такі видатні педагоги та урядовці, як Іван Озерянский (голова), Юхим Щириця,

Валерій Свідерський, Михайло Бунт та інші. Діячі «Просвіти» брали активну участь у проведенні виборів української влади, сприяли заснуванню у місті Вінниці двох українських гімназій, відкриттю першої на Поділлі бурси-інтернату, створили міську бібліотеку, хор, духовий оркестр.

Трагічними для вінницьких просвітян були 20-і, а особливо, 30-і роки. У 1937-му все керівництво і кілька десятків активних просвітян були заарештовані, вивезені в ліс і розстріляні. Про відновлення роботи «Просвіти» у місті Вінниці, розгортання роботи в області в нових умовах говорили письменник Григор Мовчанюк, її перший голова, поет Анатолій Боршняк, літературознавець Михайло Стрельбицький, який назвав Україну валуєвською зоною, а всіх тих, хто боровся і продовжує боротися проти української мови — валуєвцями.

Виступили керівники і секретарі Михайло Бардин, Тамара Ягельська, Олена Вітенко, Тетяна Парасунько, Оксана Яцюк, активісти і представники просвітнянського родоходу Валерій Кульматицький.

Першим головою вінницької «Просвіти», наголосив І. С. Гамрецький, був учитель, і сьогодні серед просвітян переважають учителі. Це, безумовно, наші найкращі педагоги,

які докладають зусиль, щоб виховати наших дітей справжніми патріотами України, працюють творчо. У березні 2003 року обком профспілки планує провести обласний семінар творчих учителів. Їх досвід буде узагальнено у спеціально виданому альманасі.

На урочистому зібранні йшлося також про роботу міської та обласної організацій «Просвіта» в навчальних закладах і культурних установах, про видавничу діяльність, участь у громадсько-політичних заходах тощо.

З інформацією з цих питань виступили Леонід Філонов та заступник голови товариства «Молода Просвіта» Леся Непійко.

Заступник голови Вінницької облдержадміністрації Сергій Татусяк наголосив, що «Просвіта» була і повинна залишатися збудником влади, вручив багатьом просвітянам Почесні грамоти облдержадміністрації та обласної ради.

Станіслав ЗАХАРЧУК,
голова Тульчинського осередку
«Просвіта»,
ветеран педагогічної праці

НОВІ МЕЛОДІЇ РІЗДВЯНОЇ НОЧІ

Концертна агенція «Бревіс» уже вдруге організувала чарівне свято «Мелодії різдвяної ночі». До участі у Проекті були запрошені популярні українські виконавці, в репертуарі яких різдвяна тематика представлена цікаво та оригінально. Ідею народження тематичного Проекту з такою поетичною назвою його автори пояснюють гострим відчуттям невідповідності між — з однієї сторони — багатством української різдвяної традиції (як народної, так і авторської), та — з іншої сторони — недостатньою кількістю цікавих музичних програм вітчизняного виробництва, які пропонуються українському слухачеві і глядачеві в період різдвяних свят.

7 січня 2003 року — у перший день Різдва — глядачі всієї України побачили трансляцію цього дійства в ефірі каналу «Студія 1+1». Проект буде продовжено в грудні 2003 року.

Лариса БЕЗСМЕРТНА

Марічка Бурмака

Інвер Ізмайлов

СЛОВО *Просвіти*

Засновник Всеукраїнське товариство «Просвіта» імені Тараса Шевченка.
Реєстраційне свідоцтво КВ № 4066 від 02.03.2000 р.

Головний редактор Любов Голота.
Шеф-редактор Павло Мовчан.
Редколегія: Л. Голота, Я. Гоян, П. Мовчан, А. Погрібний, О. Пономарів, І. Юшук.
Комп'ютерна верстка:
Ірина Шевчук, Олег Бесський та Іван Сак.

Адреса редакції: 01001, Київ-1, завулок Музейний, 8.
Тел./факс 228-01-30. E-mail: slovoprosvity@ukrpost.net
http://www.prosvita.org.ua
Передплатний індекс 30617.

Редакція листується з читачами тільки на сторінках газети і надіслані рукописи та світлини не повертає. Залишає за собою право редагування та скорочення текстів.